

MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS

Akademien för hållbar samhälls- och teknikutveckling
Avdelningen för samhällsvetenskap
Kandidatuppsats i sociologi inom
Samhällsvetenskapliga programmet, SOA204
Höstterminen 2011

BOENDEMEDVERKAN I RINGDANSEN

- *en kvalitativ intervjustudie om ett bostadsområde på stark frammarsch*

Författare: Adrian Stenström
Handledare: Paul Fuehrer
Examinator: Sanja Magdalenic

Förord

Den här studien har utarbetats av mig som enskild författare, utan hjälp av någon annan student. Dock kan jag inte ungå att ägna några rader åt att tacka de personer som på olika sätt har bidragit till att den här studien kunde genomföras.

Jag vill först skänka ett stort tack till min handledare Paul Fuehrer som under hela processen med den här uppsatsen gett mig många tips och råd, korrigerat och rekommenderat hur jag ständigt kan förbättra arbetet. Även ni fyra hyresgäster samt Peder Svedsten på Hyresbostäder och Åse Zimmergren på Hyresgästföreningen Norrköping som ställde upp för intervju är värda ett stort tack för er insats, utan er hade det här arbetet aldrig kunna genomföras. Tack också till mina vänner Beata, Anders, Claudia och Marie för att ni under tidens gång bidragit med kloka kommentarer och råd till hur jag kan förbättra delar av uppsatsen. Sist men inte minst är min familj värd ett stort tack som även ni varit ett starkt stöd under arbetets gång, mycket genom att ha läst och kommit med kloka råd om förbättring.

SAMMANFATTNING

Stadsdelen Ringdansen – belägen söder om Norrköping – är en av många förorter som byggdes i Sverige åren 1965-1974 i det så kallade Miljonprogrammet. Ringdansen har i likhet med många andra av dessa förorter alltsedan det byggdes tappats med en mängd problem av olika slag, där de sociala varit ett av de allra främsta. Andra problem var ekonomiska, ekologiska och estetiska. Runt år 2000 inleddes Ringdansprojektet som syftade till att öka Ringdansens allmänna trivsel och trygghet samt att höja dess rykte som länge varit dåligt. Ringdansprojektet visade sig, till skillnad från tidigare projekt i området, vara mycket lyckat vilket beror på den starka boendemedverkan; de boendes delaktighet i processen och att de fått delta redan från början. Ringdansen är idag ett stabilt område men kräver ett aktivt engagemang för att i fortsättningen upprätthålla detta.

Nyckelord: boendemedverkan, hyresgäst, grannkontakt, upprustning, kapital, stolthet, delaktighet

INNEHÅLL

1 INLEDNING	1
1.1 Bakgrund.....	1
1.2 Syfte och frågeställning.....	3
1.3 Disposition.....	4
1.4 Definitioner	4
2 TEORI	5
2.1 Pierre Bourdieu.....	7
2.2 Robert Putnam.....	10
3 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT.....	12
3.1 Metod och material.....	12
3.2 Urval och avgränsning.....	15
4 TIDIGARE FORSKNING.....	16
4.1 Politik och arkitektur i samverkan	16
4.2 Ringdansen 1969-1999.....	18
4.3 Hyresgästföreningen – En introduktion	22
5 RESULTAT OCH ANALYS	23
5.1 Stolthet.....	24
5.2 Grannkontakt	25
5.3 Delaktighet	28
6 AVSLUTNING.....	34
6.1 Slutsats och diskussion	35
Referenser	39
Bilagor	42
Bilaga 1 Peder Svedstens förklaring av namnen Ringdansen och Navestad.....	42
Bilaga 2 Intervjuguide hyresgäster	43
Bilaga 3 Intervjuguide Hyresbostäder AB Norrköping samt Hyresgästföreningen Norrköping.....	44

1 INLEDNING

För snart ett halvt sekel sedan inleddes Sveriges största förortsbygge, det så kallade Miljonprogrammet. Det var ett initiativ från statligt håll som gick ut på att under en period av tio år, 1965-1974, bygga 1 miljon nya bostäder för att råda bot på den stora bostadsbrist och den trångboddhet som präglade många av Sveriges städer. Det byggdes enligt den då rådande politisk-arkitektoniska idén *funktionalismen*. Denna idé ges en mer utförlig beskrivning i kapitel 4 och jämförs där med dess konkurrent *kulturalismen*. En av grundtankarna i den funktionalistiska idén var att ett gott boende skulle skapas genom att samla alla samhällsnyttor (butiker, skolor, apotek, simhall etc) på samma ställe, där människorna bor och vistas.¹ Dessvärre skulle det visa sig att denna dröm om ett gott boende för alla, där ingen skulle lämnas åt slumpen, skulle komma att få motsatt effekt. Många av dessa förorter har allt sedan dess kantats av en rad olika problem; fysiska/estetiska (nedslitna husfasader, trasig gatubelysning med mera), ekonomiska (främst få uthyrda lägenheter), sociala (bristande grannkontakt med mera) och ekologiska/miljömässiga (bland annat obefintlig källsortering).^{2 3} De sociala problemen har, vid sidan av de fysiska, alltid varit de mest framstående i alla förorter inom miljonprogrammet och ocm också länge har präglats av ett starkt utanförskap. Inte sällan pekas dessa förorter ut för att på olika sätt vara *segregerade*.⁴ Som kommer framgå nedan så har en rad insatser gjorts i många av dessa bostadsområden men sällan med gott resultat. Orsakerna till detta är många, bland annat bristande kommunikation mellan boende och beslutsfattare, men även lågkonjunkturer i ekonomin har periodvis påverkat utfallet av insatser som gjorts.

1.1 Bakgrund

Den här uppsatsen är en fallstudie av Ringdansen⁵, en miljonprogramsforort belägen i utkanten av Norrköping. De olika problem och åtgärder som just räknades upp kan

¹ Olsson & Törnquist, 2009, s. 21-24

² www.ringdansen.se

³ Olsson & Törnquist, 2009, s. 21-33

⁴ Arnstberg, 2000, s. 163-168

⁵ Vad gäller just bostadsområdets namn finns det olika uppgifter om, vilket har historiska orsaker. Dessa är Ringdansen och Navestad. Så långt som möjligt kommer därför bara dagens namn, Ringdansen att användas. Undantagen är de historiska avsnitten samt i vissa intervjuer. För utförligare upplysningar hänvisas till bilaga 1.

appliceras på Ringdansen. Faktorer som stark omflyttning, allmän otrivsel, nedslitna husfasader med mera har påverkat bostadsområdet i sin helhet.^{6 7 8} Ringdansen består av fyra kvarter: Guldringen och Silverringen bestående nästan uteslutande av hyresrätter, radhusområdet Atriumhusen samt villakvarteren Kvarnberget och Ensjön.⁹ Vad som dock står i fokus för den här studien är Guldringen och Silverringen som hädanefter benämns Ringdansen. I intervjumaterialet framgår det att det är i synnerhet Guld- och Silverringen (alltså inte Atrium, Kvarnberget och Ensjön) som innehaft de klart största problemen alltsedan det byggdes. Därför har den här studien avgränsats till just detta kvarter. Till viss del har även de andra kvarteren tampats med sociala problem, exempelvis bristande grannkontakt eller integrationen av de boende mellan respektive kvarter.^{10 11} Som framgår nedan har de ekonomiska problemen drabbat främst bostadsbolaget på grund av stor mängd outhyrda lägenheter, medan de ekologiska många gånger vävts samman med de övriga problemtyperna. En central del i Ringdansens förändringsprocess var att hyresgästerna själva till stora delar skulle få vara med att bestämma hur Ringdansen skulle utformas, vilket kommer framgå i den fortsatta texten.

Att sociologiskt belysa detta fenomen är intressant av flera skäl. För det första är inklusions-/exklusionsaspekter något för sociologiämnet mycket centralt.¹² Det anses relevant för den här studien i och med att syftet är att se i vilken utsträckning de boende i området fått vara med att påverka bostadsområdets utformning, det vill säga om de upplever att de inkluderats eller exkluderats i områdets upprustningsprocess. För det andra är det specifika fallet intressant då mycket av den befintliga forskningen på boendemedverkan i miljonprogramsområden är koncentrerad till storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö och alltså i mindre omfattning för mindre städer såsom Norrköping. Dock är det viktigt att påpeka att det genomförts många studier kring Ringdansen, likväl som det gjorts i andra miljonprogramsområden, men det finns mycket lite forskning som fokuserar mer specifikt på själva boendemedverkan och likaså ur ett sociologiskt perspektiv – andra studier har sitt fokus främst på miljö och arkitektur eller liknande.^{13 14} Det empiriska materialet i den här studien består av kvalitativa intervjuer

⁶ Lahti Edmark, 2002, s. 13.

⁷ Ketola, 2000, s. 24-29

⁸ www.ringdansen.se

⁹ E-post-meddelade från Peder Svedsten, områdesansvarig Hyresbostäder i Norrköping AB

¹⁰ Ketola, 2000, s. 36-37

¹¹ Intervju hyresgäst 4, 2011-11-28

¹² Giddens, 2007, s. 291-311

¹³ Lahti Edmark, 2002, s. 17

med fyra stycken hyresgäster bosatta i Ringdansen samt två expertintervjuer, mer utförlig information om detta framgår i kapitel 3 *Tillvägagångssätt*.

Valet att studera just Ringdansen föll sig naturligt av flera skäl. För det första är det en fördjupning av en tidigare, mycket övergripande studie, en "A-uppsats" av samma kvarter som jag genomförde våren 2008 i ämnet samhällsgeografi vid Uppsala universitet. Då låg fokus på Ringdansens upprustning, som genomfördes kring millennieskiftet, för att se hur hela processen gått till och hade således inte något specifikt fokus på en del av upprustningen. Ett resultat från den studien var att boendemedverkan var en av de viktigaste arbetsmetoderna. Ett andra skäl är av mer personlig art, nämligen det att jag växt upp i Norrköping och därav sett och hört en del om Ringdansen vilket ökat nyfikenheten för området, alltså skaffat mig en viss förförståelse för området, att Ringdansenprojektet bidrag till ett bra boende och därmed se hur specifikt boendemedverkan har bidragit till ett gott boende. Studien är således av utredande karaktär och gör inte anspråk på att jämföra dagens Ringdansen med gårdagens, då en utvärderande studie är en mycket resurskrävande process.¹⁵

1.2 Syfte och frågeställning

Studien syftar till att se i vilken utsträckning de boende i Ringdansen anser att bostadsområdet blivit trivsammare tack vare att de själva fått vara med att påverka upprustningen. De frågor¹⁶ jag vill söka svar på är:

- Anser hyresgästerna att boendemedverkan har ökat den allmänna trivseln i Ringdansen?
- Upplever hyresgästerna i bostadsområdet att allmänhetens föreställning av Ringdansen har förändrats i samband med boendemedverkan?

¹⁴ Muntl. Telefonsamtal, Wiktorina Glad, 2011-10-20

¹⁵ Se t.ex. Sandberg & Faugert, 2011

¹⁶ Dessa har fått en lite annan språklig utformning efter det att intervjuerna genomfördes. Förändringen medförde endast en konkretisering av frågorna vilket alltså på intet sätt har påverkat övriga delar av uppsatsen. Jämför bilaga 2 och 3.

1.3 Disposition

Studien är uppdelad i sex kapitel med ett antal underavsnitt. Kapitel 1 syftar till att introducera läsaren till ämnet. I det första underavsnittet ges en kort bakgrund till de problem som präglat Ringdansen, dess olika kvarter samt vad som föranlett intresset för studien. Därefter beskrivs syfte och frågeställningar och sedan ett avsnitt med för uppsatsen centrala definitioner vilket underlättar den allmänna förståelsen för virare läsning av uppsatsen. I kapitel 2 behandlas studiens teoretiska utgångspunkter. För teorierna står sociologen Pierre Bourdieu och statsvetaren Robert Putnam. Båda teorierna behandlar socialt kapital, där Bourdieu väver in även andra kapitalarter medan Putnam gör en tydligare djupanalys av sin syn på det sociala kapitalet. Kapitel 3 beskriver studiens tillvägagångssätt, d.v.s. metod, material, urval och avgränsning. I det fjärde kapitlet beskrivs tidigare forskning inom ämnet. I kapitel 5 redovisas studiens resultat och som också i och med detta analyseras. Här beskrivs alltså det empiriska materialet (intervjuer) som sätts i jämförelse med tidigare forskning och studiens teoretiska utgångspunkter. Kapitel 6 avslutar uppsatsen och anger därmed dess slutsats för att där besvara studiens syfte och frågeställning. Till sist för jag in mina egna tankar och reflektioner kring studien och dess resultat samt tänkvärda frågor att studera vidare.

1.4 Definitioner

I det följande avsnittet kommer två begrepp att ges en mycket översiktlig redogörelse, som båda har stor relevans i den föreliggande studien. Dessa är *segregation* och *trångboddhet*. En djupdykning i dessa begrepp finns ingen möjlighet till i den här studien, i brist på tid och uppsatsens omfång.

Segregation är ett brett fenomen som förekommer i flera olika sammanhang i samhället. Nationalencyklopedin definierar begreppet segregation som “det rumsliga åtskiljandet av befolkningsgrupper”¹⁷ Det är ett svårdefinierat begrepp och fenomen just på grund av dess bredd. Segregation brukar delas in i tre kategorier; demografisk, socioekonomisk och etnisk. Den demografiska kategorin berör skillnader i bosättningsmönster beroende av kön, ålder och hushållstyper. Den etniska lyfter fram åtskillnader i boende baserat på

¹⁷ www.ne.se

etnisk bakgrund. Den socioekonomiska kategorin lyfter fram skillnader i resurstillgångar hos människor och menar att detta styr människors val av bostad. Dessa kategorier flyter många gånger samman med varandra, men det är trots detta bostadsfrågan som är diskussionens mittpunkt, den punkt som alla segregationskategorier ständigt berör och berörs av. Alla dessa tre kategorier kan således appliceras på valet av bostad.¹⁸ Vad som är intressant i det här sammanhanget är det *rumsliga* perspektivet som lyfts fram i definitionen, det vill säga varför ett bostadsområde har den befolkningssammansättning det har, och i synnerhet vad som bidrar till att ett bostadsområde är attraktivt eller ej.

Trångboddhet är ett centralt begrepp i Miljonprogrammet men såväl också i den allmänna diskussionen om en god bostad. Sedan 40-talet har det upprättats tre stycken normer (1945, 1965, 1974) för vad som räknas som trångboddhet, där 1974 års norm gäller idag. 1945 års norm innebar att ”Ingen ska behöva sova i köket”, norm 2 har samma målsättning med tilläget vardagsrum utöver kök. Dagens norm innebär att två vuxna och två barn skall ha minst 4 rum och kök för att inte klassas som trångbodda.^{19 20} Samma källa lyfter fram intressant statistik över antalet trångbodda i hela Sverige år 2004, fördelat på bostadstyp. Där framgår det att personer bosatta i hyresrätt utgör den största andelen trångbodda (27%), för att följas av bostadsrätter (14%) och minst trångbodda är personer bosatta i småhus (4%).²¹ Denna statistik är av intresse för den här studien med anledning av att Ringdansen består nästan uteslutande av hyresrätter.²²

2 TEORI

Sociologen Pierre Bourdieu har utformat en teori om betydelsen av fyra kapitalformer som enligt honom är centrala för analysen av sociala strukturer och social stratifiering: *kulturellt, ekonomiskt, symboliskt* och *socialt kapital*. Även begreppen *habitus, socialt rum* och *fält* är centrala i hans teori, dess begrepp hänger samman med kapitalarterna. Alla fyra kapitalarterna innehar ett ömsesidigt beroende och gränserna mellan dem är alltså rätt så flytande och går många gånger in i varandra. De kapitalarter som visat sig vara de mest relevanta för den här studien är *socialt* och *symboliskt kapital*. Vad Bourdieu

¹⁸Hjerm, Mikael & Peterson, Abby (red.), 2007, s. 120-121

¹⁹ Andersson; Karlsson; Olsson, Rydqvist, 2006, s. 24-27

²⁰ Ibid., s. 71

²¹ Ibid., s. 73

²² Intervju hyresgäst, 2011-11-28

vill framhäva med sin text är i vilken utsträckning en individ har möjlighet att hävda sig i olika sammanhang i samhället. Socialt kapital behandlas också av statsvetaren Robert Putnam i hans verk *Den ensamme bowlaren* från 2006, vilket han menar yttrar sig i form av trygga bostadsområden, grannkontakt med mera. Innebörden av *socialt kapital* är inte entydig hos alla forskare utan det finns en hel del forskning som behandlar begreppet ur olika synvinklar. Den här studien har därför avgränsats till två stycken. Pierre Bourdieu har valt att sätta *individen* i centrum och se hur denna interagerar tillsammans med andra individer. Putnam, å sin sida sätter *gruppen/kollektivet* i centrum och vill visa hur grupper snarare än enskilda individer interagerar med varandra. Han anlägger således ett pluralistiskt perspektiv på studiet av socialt kapital. Båda dessa teorier anser jag relevanta för den här studien av olika skäl.^{23 24}

Bourdieu's teori anser jag lämpar sig bra på den här studien av flera skäl. Teorin behandlar människors möjlighet att påverka sin livssituation i olika sammanhang, beroende på mängden kapital av olika slag. Eftersom Ringdansen, i likhet med andra miljonprogramsområden, länge präglats av sociala problem och ett allmänt dåligt rykte kan den här teorin söka bekräfta i vilken mån de berörda parterna värdesätter bostadsområdet, det vill säga hur kulturellt, ekonomiskt och socialt kapital ombildas till symboliskt kapital. De kulturella och det ekonomiska kapitalarterna kommer till uttryck främst i de maktbefogenheter och kunskap (kompetens) som bostadsbolaget i Ringdansen besitter. Det ekonomiska kapitalet är centralt också i det hänseendet att skälen till att bosätta sig i eller flytta ifrån bostadsområdet är beroende av en viss mängd ekonomiskt kapital (pengar, dyra konsumtionsvaror etc.) Detta tenderar till att reglera bostadsområdets fortsatta existens. Det sociala och det symboliska kapitalet är dock de tydligaste i denna studie. Det sociala kommer till uttryck i samband med utvecklingen av ett gott grannskap och kontakten med bostadsbolaget samt i vilken grad diverse lokala aktiviteter som startats upp i Ringdansen. Det symboliska å sin sida tar sig i uttryck i områdets rykte och anseende.

Putnams teori behandlar vikten av ett gott grannskap för att ett bostadsområde ska vara trivsamt vilket är en av de främsta skälen till att Ringdansen är det trivsamma område det är idag. Vidare anser jag den här teorin relevant på min studie för att den tar upp ett bostadsområdes påverkan av stark rörlighet bland de boende, vilket varit ett centralt

²³ Bourdieu, 1999

²⁴ Putnam, 2006

inslag i Ringdansens historia. Rörligheten i bostadsområdet påverkar också möjligheten att starta upp lokala aktiviteter och uppbyggnaden av tillit mellan de ingående parterna.

Däremot bör det framhållas att båda dessa teoretiker gärna applicerar sina teorier på det franska (Bourdieu) respektive det amerikanska (Putnam) samhället vilket säkert enligt många läsare kan anses vara en brist i den här studien när de används vid studiet av ett bostadsområde i Sverige. Som kommer framgå nedan – men som även har påtalats i tidigare kapitel så kan både Bourdieus och Putnams teorier tillämpas väl på det övriga material som studien behandlar och därigenom ge uppsatsen en hög (intern) validitet.

2.1 *Pierre Bourdieu*

Begreppen *socialt rum* och *fält* är två centrala begrepp i Bourdieus teori. Det är i det sociala rummet som alla mänskliga handlingar sker, oavsett mängden kapital. Beroende på vilken mängd kapital en individ besitter så får han/hon tillträde till fältet; en viss mängd kapital (främst ekonomiskt och kulturellt) är alltså en förutsättning för tillträde på fältet. Bourdieu talar mycket om förmågan att se t.ex. på konst som ett fält, där ett konstmuseum utgör socialt rum och konstnärens erkännande, eller faktiska tillgång till att ställa ut på museet utgör fältet. Alla agenter, både de som ställer ut sin konst på museum (det vill säga de som har officiellt erkänt tillträde till fältet) och de som vill ställa ut men inte fått tillträde till fältet agerar således i samma sociala rum. Det leder till att sociala aktörer, oavsett vilken position de har i samhället (det sociala rummet), alltså vilken mängd kapital de besitter, alltid agerar i interaktion med andra aktörer (grupper/klasser) samtidigt som de konkurrerar med dessa om olika positioner på fältet.

Bourdieu beskriver dessa fält som ”kraftfält”²⁵ respektive ”slagfält”²⁶ och menar att ett samhälle kan hållas samman bara genom att alla agenter (aktörer) inom samma fält (de som besitter samma mängd kapital) agerar mot samma mål. Så länge en individ inte accepterats av övriga agenter inom fältet måste hon alltså kämpa för att komma dit och befinner sig därmed på slagfältet. När hon blivit accepterad av övriga agenter, som en del av fältet befinner hon sig på kraftfältet. Det är också med denna utgångspunkt som Bourdieu menar att samhällsvetenskapen inte är till för att konstruera klasser, utan den

²⁵ Bourdieu, 1999, s. 45

²⁶ Ibid., s. 45

ska skapa sociala rum där klasser existerar och således agerar på ett slag- respektive kraftfält.^{27 28} Bourdieu talar också mycket om att fältets egen struktur spelar en viktig roll i positionsskapandet inom fältet, det vill säga att varje aktör agerar *både* med sin habitus (se nedan) *och* beroende på hur fältet i sig självt är uppbyggt. En aktörs agerande är således beroende av agentens egen erfarenhet och av övriga aktörers agerande inom samma fält.²⁹

Habitus är ett annat mycket centralt begrepp i Bourdieus teori och hänger tätt samman med alla fyra kapitalformer; socialt, kulturellt, ekonomiskt och symboliskt kapital. Bourdieu talar om att vara en *del av spelet* eller att ha ”känsla för spelet”.³⁰ Spelet i det här fallet är individens handling och individen måste således känna till syftet med sin handling, vilket inte är möjligt om denne inte är helt integrerad med spelets regler. Ett grundkrav för att känslan för spelet skall uppstå är, enligt Bourdieu, att det införlivas i individens vardag, det vill säga att det är något naturligt och något som utförs utan att ens reflektera över det; att det sker i nuet. Vidare måste en individ känna att denne får ut något av att delta i spelet, det vill säga veta varför en viss aktivitet utförs. Om så inte är fallet tenderar intresset för att delta att minska eller helt dö ut och individen blir likgiltig till spelet. Ett exempel på detta är intresset för konst. En individ som inte känner till olika sätt att se på ett konstverk, det vill säga vad som skiljer den ena tavlan från den andra, anser det ointressant att över huvud taget titta på konst. Detta beror på att individens känsla för spelet (att se på konst) inte existerar; det är en obefintlig komponent i individens *habitus*. Om en individ känner till potentiella framtida händelser kommer denne att kunna fatta rationella beslut. De val som hon står inför är således helt beroende av vad exempelvis våra föräldrar har för bakgrund. Om till exempel föräldrarna till en person har akademisk utbildning tenderar personen själv att göra samma slags val, att gå vidare till universitetet, just för att hon har uppmuntrats till detta av sina föräldrar. Föräldrar, släkt och andra närstående innehar därmed ett stort mått av kulturellt kapital.³¹

32

Det *kulturella kapitalet* är nära besläktat med habitus och fält och handlar om kunskap, det vill säga om vad för slags utbildning en individ har. Det kan således handla om vilken

²⁷ Ibid., s. 16-18

²⁸ Ibid., s. 44-48

²⁹ Ibid., s. 56-60

³⁰ Ibid., s. 127

³¹ Ibid., s. 32-43

³² Ibid., s. 126-129

förmåga människor har att ta till sig ett visst fenomen (exempelvis att se på konst). Bourdieu talar om relationen, eller snarare kampen mellan de som producerar kultur (utbildning, konst, litteratur, teater, vetenskap med mera) och de som konsumerar den (går på teater, läser litteratur, skaffar sig utbildning med mera). Vad han menar är att det kulturella kapitalet endast kan uppfattas och existera genom att man skiljer de olika producenterna åt, det vill säga de dominerade (lågt kulturellt kapital) och de dominerande (høgt kulturellt kapital). Det finns därmed en relativt tydlig maktkamp mellan fältets olika agenter beroende på deras respektive kapital. Det betyder att varje agent vill upprätthålla sin egen konstart som objektiv, som den rätta. Den dominerande polen söker dessutom att behålla sin konstart som objektiv medan de dominerade i större grad måste kämpa för att etablera sig inom fältet. Genom att upprätthålla en viss konstart avgör dessa agenter, det vill säga de agenter som besitter den dominerade konstarten, vad som är objektivt inom fältet.³³

Det *symboliska kapitalet* skiljer sig lite från de andra kapitalarterna och spelar en överordnad roll gentemot de andra kapitalen. Alla de andra kapitalen *blir* symboliskt kapital så fort något av dessa kan kännas igen eller på något sätt uppmärksammas av en agent. En förutsättning för att få tillträde till fältet är, som sagt, att agenten blir accepterad av övriga agenter i samma fält. Ett bostadsområde kan ges symboliskt kapital endast om agenterna på fältet (d.v.s. omgivningen) värdesätter det och anser att det innehar en viss prestige. Vad det främst handlar om är att, genom att tillskriva ett fenomen en viss symbol så blir detta legitimt av övriga agenter och får således tillträde till fältet.³⁴

Ekonomiskt kapital: Det ekonomiska kapitalet tar sig uttryck i mängden materiella resurser en individ besitter, såsom pengar, dyra konsumtionsvaror (t.ex. villa i skärgården eller segelbåt). Det är därför som det ekonomiska kapitalet inte sällan är tydligast bland høgre företagsledare. På den motsatta sidan finns konstnärer som alltså besitter ett høgre kulturellt kapital men ett lågre ekonomiskt kapital än företagare. Det kulturella och det ekonomiska kapitalet samexisterar många gånger. Det ekonomiska kapitalet reglerar således i vilken utsträckning en person har möjlighet att skaffa sig t.ex. en bostad i den prisklass och standard hon vill. Som det framgår i diskussionen om det symboliska kapitalet är kopplingen till detta tydlig. I och med att en person, med sitt ekonomiska kapital kan skaffa sig en segelbåt eller en flermiljonsvilla i Stockholms skärgård ger det

³³ Ibid., s. 49-63

³⁴ Ibid., s. 97-104

henne ett *symboliskt* kapital genom den prestige hon inger hos andra aktörer i det sociala rummet. Det ekonomiska kapitalet spelar således en avgörande roll i vilken utsträckning som de boende i Ringdansen har förmågan att flytta därifrån eller ej.³⁵

Socialt kapital: Det sociala kapitalet har att göra med det ömsesidiga beroende som kommer till uttryck i samarbete med andra individer och/eller grupper. Bourdieu ger en inte alltför positiv bild av detta, av det sociala kapitalet. Han talar om *gåvoutbytet* och *direktutbytet*. När person A ger en gåva till person B försätter han person B i ett slags beroendeställning gentemot person A. Det beror på att B känner sig tvungen att *återgälda* gåvan han fått, en *gengåva*. Tidsintervallet mellan gåvan och gengåvan spelar också en stor roll i sammanhanget. Om gengåvan kommer omedelbart efter gåvan anses denna (gengåvan) som ett *direktutbyte* och således inte som en gåva utan som att båda parterna förhandlar istället för att utbyta gåvor av vänlighet. Däremot om gengåvan kommer efter att en viss tid passerat anses denna gengåva vara snarast en gåva. Socialt kapital, liksom övriga kapitalarter kräver ett *inträde på fältet*. Vad det handlar om är således en form av tyst kollektiv medvetenhet hos alla agenter (de som utbyter gåvor) att med en gåva kommer alltid en gengåva samtidigt som ingen av dessa gåvor innehar något slags betalning.³⁶

2.2 Robert Putnam

Enligt Robert Putnam handlar socialt kapital om *tillit* mellan individer (eller snarare mellan grupper). En tät kontakt mellan grannar är en grundbult för att tillit ska kunna uppstå. Dock har, som framgår nedan, båda dessa komponenter ett starkt ömsesidigt beroende och går därför inte att skilja från varandra. I många fall handlar socialt kapital om gemensamma aktiviteter av olika slag, där olika former av ideellt arbete spelar en viktig roll.

Putnam talar mycket i sin studie om hur tillit ofta förknippas med ideellt arbete. Han menar att, de personer som utför någon form av ideell aktivitet allmänt sett är mer tillitsfulla till andra individer och således till omgivningen. Det beror på att dessa personer tror sig få ut något av det arbete de gör utan att de behöver kontrollera en eller

³⁵ Ibid., s. 16-18

³⁶ Ibid., s. 145-150

ett par extra gånger att exempelvis pengarna går till rätt ställe. Detta hänger också samman med ett samhälles storlek. I sin studie konstaterar han att ideellt arbete av olika slag förekommer i mycket större utsträckning i mindre orter eftersom chansen att man känner varandra är större där än i större samhällen; chansen att träffa på varandra på gatan är större i små orter än i stora. Det gäller såväl andra boende i området/samhället, som exempelvis butiksägare, frisörer och andra som dagligen vistas där. Det skapar en form av spontanitet bland de man möter i området där man bor, vilket är en viktig förutsättning för att människor ska trivas och känna sig trygga.^{37 38} Paradoxen i sammanhanget är dock att graden av socialt kapital, det vill säga kontakten mellan grannar starkt påverkas av graden av *rörlighet* i ett bostadsområde. Varje bostadsområde kräver stabilitet, vilket uppnås genom att människor i området stannar där under längre perioder. Det är en förutsättning för att en god grannkontakt skall kunna uppnås och på så sätt kunna starta upp lokala aktiviteter, men främst för att hålla igång dessa.³⁹ Kontentan av detta blir att ett bostadsområde kräver en stabil grund att stå på med tillräckligt många boende under en längre period. Det kräver likväl att människornas vardag i bostadsområdet inte är planerat fullt ut, utan att det uppstår spontana möten med andra boende och andra som spenderar större delen av sin vardag där.

Mindre kontakt mellan grannar och övriga som dagligen rör sig i området tenderar att leda till en stark anonymitet. Det ökar i sin tur risken för brottslighet i bostadsområdet eftersom ”man själv får upprätthålla ordningen i samhällen där den sociala samhörigheten och tillitens uppmjukande verkningar saknas.”⁴⁰ Det gäller i synnerhet ungdomars uppväxt som, utan stabila institutioner och vuxna som är ute och rör sig i området får klara sig själva så gott de kan. Den hypotesen bekräftar Putnam med att hävda att sociala beteenden (främst bland ungdomar) – vare sig de är bra eller dåliga – är starkt beroende av hur andra personer i ens omgivning beter sig.⁴¹ Det gäller inte bara bland ungdomar, utan bland alla som är bosatta i området, då engagemang i *en* ideell förening ökar chansen att man går med i flera ideella föreningar. Det beror på att individens sociala kontaktnät genom den första föreningen har ökat och medlemmarna där känner en tillit gentemot honom/henne. Individerna blir på så sätt snarare *erbjuden* att engagera sig i andra ideella arrangemang istället för att helt med egen kraft försöka engagera sig. Det leder

³⁷ Putnam, 2006, s. 324

³⁸ Ibid., s. 144-145

³⁹ Ibid., s. 215-216

⁴⁰ Ibid., s. 326

⁴¹ Ibid., s. 328

med andra ord till en cirkel (eller spiral) av tillit och ideellt arbete som är starkt förknippat med goda sociala kontakter och en individs omgivning.^{42 43}

3 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT

3.1 Metod och material

I dagsläget, år 2012 har det passerat knappt tio år sedan Ringdansprojektet stod klart (2003). Det har förstås bedrivits en del forskning och uppföljning av Ringdansprojektet alltsedan dess. Dock har de flesta av dessa studier publicerats samma år eller ett par tre år efter att projektet avslutats och nya resultat kan därefter ha framkommit. En del rapporter som behandlar miljonprogrammet i allmänhet och Storstadssatsningen i storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö, i synnerhet, finns dock publicerade vid senare tillfälle, vid Södertörns högskola⁴⁴ och vid Uppsala universitet.⁴⁵ Det bedrivs fortfarande en hel del forskning på Ringdansen, dock ej specifikt på det studieområde den här uppsatsen lägger tyngdpunkt på, den mer sociologiska synen på hur boendemedverkan införlivats i praktiken eller om det endast varit ett önskemål och aldrig blivit mer än ord.⁴⁶

Den här studien baseras på semi-strukturerade intervjuer som analyserats med hjälp av *hermeneutisk metod* vilket är ett slags *texttolkning*. Hermeneutisk analys fokuserar på själva innehållet i texten, i det som *faktiskt* sägs. Alan Bryman hävdar att nästan vad som helst kan räknas som en text, så länge den kan tolkas.⁴⁷ I hermeneutiken kan en text vara en inspelad och utskriven (transkriberad) intervju varpå forskaren sedan analyserar texten. Vad som dock är mest framträdande inom denna metod är att varje individ är en tolkande varelse, vilket leder till att fenomen som förståelse och *förförståelse* står i centrum. I den här uppsatsen är alltså min förförståelse den uppfattningen jag hade av Ringdansen innan jag började studera området mer djupgående, och genom den här studien bilda mig en förståelse. Denna förståelse kommer bilda en ny förförståelse vilket utgör den *hermeneutiska cirkeln*. Den innebär att delarna tolkas ur helheten och helheten

⁴² Ibid., s. 97-98

⁴³ Ibid., s. 124-128

⁴⁴ Karlsson, 2003

⁴⁵ Bengtsson, Berger, Lind, 2007

⁴⁶ Telefonsamtal med Wiktor Glad, 2011-10-20

⁴⁷ Bryman, 2007, s. 367

tolkas ur delarna för att på så sätt kunna komma fram till en generell slutsats. Kort sagt har jag genomfört en hermeneutisk analys på semi-strukturerade intervjuer, med frågor baserade på mina tidigare kunskaper i ämnet (förförståelse) och sedan gjort en tolkning av hur respondenten upplever boendemedverkan i Ringdansen. Det har skapat en ny förförståelse.⁴⁸ Enligt Brymans resonemang om text, ovan, är det tydligt att hermeneutik lätt kan användas på tryckta texter, exempelvis böcker, artiklar, rapporter och andra dokument.^{49 50} Då syftet med uppsatsen är att se vad hyresgästerna i Ringdansen anser om boendemedverkan anser jag en hermeneutisk ansats vara den bästa analysmetoden. Den kvalitativa intervjun som materialinsamlingsmetod innebär också många gånger att den som intervjuar gör en tolkning av respondentens kroppsspråk och inte endast vad som förs fram verbalt.⁵¹ Dock anser jag ej detta relevant för den här studien med anledning av att det inte framkom något av detta som kan ha påverkat studiens resultat.

Enligt Bryman har kvalitativa undersökningar “ofta ett starkt fokus på förändring och utveckling.”⁵² I den här studien har jag därför använt mig av kvalitativa intervjuer. Denna metod lämpar sig bäst på ifrågavarande studie eftersom fokus ligger på att studera personliga upplevelser av något slags förändringsprocess. Som nämndes i inledningen är den här uppsatsen en *fallstudie* vilket enligt Bryman kan vara “ett bostadsområde” eller “ett intensivt studium av miljön eller situationen i fråga.” och det tillvägagångssättet lämpar sig alltså bra på den här studien.⁵³ Att göra en (kvalitativ) fallstudie är lämpligt också med anledning av det relativt rika forskningsmaterial som tagits fram på storstadsregionerna.

Utöver de semi-strukturerade intervjuerna, som utgör studiens empiriska material, används även andra skriftliga källor av olika slag. Det är en blandning av böcker, rapporter och avhandlingar. De ämnesspecifika källorna består av rapporter och avhandlingar. Även Ringdansens egen hemsida www.ringdansen.se bistår med material i form av intervjuer med projektledare, rapporter om upprustningen med mera, vilket jag i uppsatsen räknar med att använda flitigt. Till studiens teoretiska avsnitt används två teorier, dessa är Pierre Bourdieus *Praktisk förnuft*⁵⁴, där han behandlar sin teori om de

⁴⁸ Kvale & Brinkmann, 2011, s. 217-235

⁴⁹ Ibid., s. 217-235

⁵⁰ Bryman, 2007, s. 367

⁵¹ Ibid., s. 190

⁵² Ibid., s. 266

⁵³ Ibid., s. 64-65

⁵⁴ Bourdieu, 1999

fyra kapitalarterna socialt, kulturellt, ekonomiskt och symboliskt kapital. Även Robert Putnams teori om socialt kapital är central för studien och bygger på hans verk *Den ensamme bowlaren*.⁵⁵ Den knappa tidsram uppsatsen måste inrymmas i samt att arbetet utförs av bara av mig som enskild författare gör att antalet intervjuer begränsats till fyra stycken med de boende, med vilka jag fick kontakt genom Hyresgästföreningen Norrköping. De valdes ut med hjälp av bekvämlighetsurval och gjordes av en verksamhetsutvecklare vid Hyresgästföreningen Norrköping. För att enklast analysera min empiri valde jag att spela in intervjuerna på diktafon och sedan transkribera dem. Alla respondenter meddelades i förväg om de etiska aspekter som undersökningen medförde och vi kom överens om att enbart ålder och kön skulle nämnas. Dessa egenskaper ansågs oundgängliga för analysen av materialet, dock bör det påpekas att respondenterna tillfrågades om de ville att deras korrekta namn skulle användas vilket dock aldrig önskades. Ett alternativ hade varit att använda fingerade namn vilket valdes bort eftersom detta kunde få negativa konfidentiella konsekvenser och var därmed en riskfylld metod.⁵⁶ Vid expertintervjuerna kom jag dock överens med respondenterna om att nämna deras namn, yrkestitel och arbetsplats.

Respondenterna, två män och två kvinnor är mellan 33 och 62 år, är alla aktiva i den lokala hyresgästföreningen i Ringdansen. En av dem är dessutom ordförande där. Åldersspannet bland respondenterna är intressant i samband med hur länge de bott i området eftersom de därigenom har olika erfarenheter. Det bör dock påpekas att respondenternas ålder inte nödvändigtvis har ett direkt samband med hur länge de bott i Ringdansen, eftersom vissa har bott där hela livet (ungefär 30 år) medan andra flyttade dit i vuxen ålder. En av dem bodde också där i samband med att bostadsområdet byggdes i slutet av 60-talet men har senare bott på annan ort en längre period och sedan flyttat tillbaka till Ringdansen. På det hela taget ger det uppsatsen ett innehållsrikare material att utgå ifrån. Övriga egenskaper bland respondenterna anses inte nödvändiga att ta upp.

Under intervjuerna framgick det att alla intervjuade hyresgäster är och/eller har varit engagerade i den lokala hyresgästföreningen i Ringdansen. Mer specifikt hur de varit engagerade framgår dock inte mer än att en av dem är ordförande i den lokala hyresgästföreningen i Ringdansen. De kompletterade varandra bra eftersom de lade olika mycket fokus på olika fenomen som togs upp i intervjufrågorna. Vissa fokuserade mer på

⁵⁵ Putnam, 2006

⁵⁶ Kvale & Brinkmann, 2011, s. 292-295

de estetiska bitarna medan andra pratade mer om grannskapet. Det bör framhållas att flera av vissa av respondenterna (hyresgästerna) nämnde namnen på andra respondenter (hyresgäster) och kände alltså till att jag skulle intervjua dessa personer också. Detta medför att resultatets utfall kan ha påverkats av detta. Däremot kan jag inte se att det skulle utgöra någon anmärkningsvärd risk för att studiens resultat kan ha påverkats. Intervjuerna genomfördes i Ringdansen, antingen i den lokala Hyresgästföreningens lokal eller hemma hos hyresgästen – det bestämdes efter vad respondenten själv ville. En av dessa genomfördes dock på Norrköpings stadsbibliotek.

Utöver dessa intervjuer med boende i området kompletteras studien med en intervju med en expert på fältet, Peder Svedsten⁵⁷, områdesansvarig Ringdansen samt med verksamhetsutvecklare Åse Zimmergren på Hyresgästföreningen Norrköping. Dessa intervjuer ger möjlighet till en mer hetäckande bild av uppfattningen av boendemedverkan och större möjlighet att besvara frågeställningarna på ett tillfredsställande sätt. Tiden för de olika intervjuerna av hyresgästerna skiftade mellan cirka 30 till 75 minuter, telefonintervjun med Peder Svedsten var runt 12 minuter och intervjun med Åse Zimmergren tog cirka 25 minuter vilken genomfördes på hennes kontor i Norrköping. I alla intervjuer utgick jag från ett antal förbestämda frågor och teman som var uppställda i en intervjuguide (se bilaga 1). De teman som ställdes upp utgick ifrån det material (rapporter, hemsidor, böcker med mera) som jag tillägnat mig innan genomförande av intervjuerna, dessa teman var främst estetik och grannkontakt.

3.2 Urval och avgränsning

Avgränsningen för uppsatsen har å ena sidan varit förhållandevis enkel, å andra sidan rätt så svår. Frågor som dykt upp under arbetets gång har varit i stil med: bör jag vända mig till en specifik grupp, exempelvis arbetslösa, och se deras syn på boendemedverkan? Hur viktigt är det att förklara arkitekturen och bostadsområdets historia? Då studiet av ett bostadsområde inbegriper en rad vitt skilda ämnen, metoder och tillvägagångssätt är en fördel i denna uppsats att det går att *välja och vraka* lite som man vill. Eftersom det är en sociologiskt inriktad studie har jag valt material och metod efter just det ämnet. Dock har det politiska (statsvetenskapliga) inslaget i de mer ämnesspecifika texterna många gånger

⁵⁷ Vid den här intervjun fick jag tekniska problem med diktafonen som orsakade att delar av intervjun var svår att tolka, dock har allt som dokumenterats kunnat tolkas på ett korrekt sätt.

varit ofrånkomligt, då mycket av det empiriska materialet hänvisar till just politiska åtgärder och beslut med mera som påverkar utvecklingen i Ringdansen.

Att göra en komparativ studie med andra liknande områden, exempelvis i Västerås, Uppsala, Stockholm hade förvisso varit intressant för att lättare kunna generalisera resultatet lättare, men en sådan komparativ ansats är dessvärre alltför resurskrävande. En jämförande studie är tidskrävande i form av insamling och analys av material. Dessutom innebär den vissa ekonomiska kostnader exempelvis för resor.

Genom att samla in materialet med hjälp av semi-strukturerade intervjuer bedömde jag i utformningen och planeringen av min undersökning att det mest genomgripande resultatet kommer att kunna ges och därmed bäst besvara studiens syfte och frågeställning. Att exempelvis skicka ut en enkät till ett antal individer bosatta i kvarteret kan visserligen ge bra svar då antalet respondenter säkerligen skulle bli fler än med intervjuer. Däremot är mitt syfte inte att kunna visa åsikter, attityder, tankar och känslor hos ett representativt urval, utan jag ämnar istället gå djupare in på dessa fenomen genom att djupintervjua ett antal individer bosatta i området. I mycket av den tidigare forskningen, i form av rapporter med mera, som jag samlat in har det visserligen gjorts en hel del intervjuer med både boende och andra berörda parter. Dock är dessa intervjuer, liksom materialet i sin helhet, utförda för ett antal år sedan, och de intervjuer jag genomför får således de senaste resultaten av hur boendemedverkan har fungerat.

Med anledning av studiens syfte men kanske främst studieobjektets historia är det av extra intresse att nämna dess externa reliabilitet, det vill säga i vilken utsträckning som studien kan replikeras (upprepas). Eftersom en social miljö inte kan frysas och därmed ständigt utvecklas och förändras menar Bryman att replikerbarhet är svårare att tillämpa i kvalitativa studier än i kvantitativa.⁵⁸ Om den här studien replikeras om ett par tre decennier och ger samma resultat bör det vara ett tecken på att utvecklingen i Ringdansen har stannat upp. Därför anser jag att den här studien har en låg reliabilitet.

4 TIDIGARE FORSKNING

4.1 Politik och arkitektur i samverkan

⁵⁸ Bryman, 2007, s. 257

För att ge läsaren en större helhetsförståelse för miljonprogrammet och varför intresset för detta föreligger, är det relevant att göra en kort redogörelse för två av miljonprogrammets mest centrala tankegångar inom politik och arkitektur.⁵⁹ De arkitektoniska inslagen i Ringdansen har alltid varit framstående och det gäller generellt för miljonprogrammet som helhet. Ett återkommande problem med detta är att de fysiska och sociala aspekterna i ett bostadsområde är ömsesidigt beroende, vilket dock inte inte efterlevdes inom miljonprogrammet. Elisabeth Lilja tar upp två arkitektonisk-politiska riktningar inom bostadsbyggandet under miljonprogrammets era; *funktionalismen* och *kulturalismen*, där den förstnämnda är den främsta i hela miljonprogrammet.⁶⁰

Inom funktionalismen var det *behovet* av bostad som stod i fokus. Vad planerare, arkitekter och politiker ville var att skapa ett så *objektivt* boende som möjligt, fritt från utsmyckning och subjektiva värderingar. Om det subjektiva i bostadsbygget skulle förespråkas framför det objektiva, tenderar detta att gynna vissa grupper och missgynna andra och behovsperspektivet skulle komma i skymundan. Det föreligger med andra ord lite av jantelagstänkande, där ingen individ ska ha det varken bättre eller sämre än någon annan. Det faktum att ha olikartade hus skulle snarare öka de sociala klyftorna mellan olika samhällsgrupper genom att vissa bodde i fina hus och andra i mindre fina. En invändning mot detta synsätt kan vara att alla individer har olika behov. Detta gör arkitekternas argument motsägelsefulla; å ena sidan talas det varmt om alla människors behov, å andra sidan tillåts inga andra synsätt än de i varje tidpunkt rådande inom svensk politik. Denna syn visade sig alltså inte inneha den dynamik som människor är i behov av för en trygg och trivsamt vardag.^{61 62}

Den andra riktningen, den kulturalistiska, vägde å sin sida in mer av de rent estetiska värdena och ansågs snarast medföra en naturlig framväxt av stadsmiljön. Ett viktigt inslag i denna riktning var också det starka fokus som lades på grannskapseffekter. Förespråkare för den kulturalistiska riktningen kritiserade funktionalisterna för att vara alltför statistiskt inriktade och menade att ett bostadsområde måste anpassas efter det rådande allmäntillståndet i samhället i stort. Med detta menade de att, hur ett bostadsområde skall

⁵⁹ Detta är alltså bara en introduktion till de olika riktningarna och syftar således inte till att göra en djupdykning i det filosofiska resonemangen bakom dem.

⁶⁰ Lilja, 1999

⁶¹ Arnstberg, 2000, s. 89-98

⁶² Lilja, 1999, s. 16-18

vara utformat måste ständigt utgå från vad de boende själva vill, vilka därmed måste få de rätta förutsättningarna att förverkliga detta. Det var således en subjektiv syn som rådde inom kulturalismen. Som Lilja hävdar, och som kommer att framgå nedan, var problemet med båda riktningarna att ingen av dem tog hänsyn till helheten; både funktion och naturlig framväxt.^{63 64}

Ett tredje intressant synsätt på vad som gör ett bostadsområde attraktivt är den så kallade *urbanitetshypotesen* som inbegriper följande tre komponenter: "1) tillräckligt hög koncentration av människor, 2) en traditionell kvartersstruktur med finmaskigt gatunät och 3) en blandning av verksamheter (bostäder, affärer och kontor) och hus av olika åldrar."⁶⁵ För den här studien är det punkt 1 som är av intresse. Som det kommer framgå i det följande avsnittet så har Ringdansen alltsedan det byggdes fått utstå starka sociala problem till följd av alltför få hyresgäster i förhållande till antalet bostäder, vilket orsakat allmän otrivsel och otrygghet bland de boende, men likaså stora ekonomiska förluster för bostadsbolaget. Även punkt 3 är av intresse men dock i mindre omfattning. Den kommer till uttryck i samband med vikten av en god grannkontakt.

4.2 Ringdansen 1969-1999

Allteftersom bostäderna i miljonprogrammet började stå klara flyttade hyresgästerna in. I Navestad påbörjades inflyttningen 1969. Redan 1971, alltså ett år innan Navestad var helt färdigbyggt började flera stora problem att uppmärksammas, vilket främst var att antalet uthyrda lägenheter aldrig nådde upp till den nivå som var tanken. Det enda året som alla uthyrningsbara lägenheter i Navestad stod uthyrda var 1989. Att så många av lägenheterna inte hyrdes ut beror på att många lägenheter i övriga Norrköping rustades upp samtidigt och att det därmed blev ett överskott på bostäder. Problemen som kantat Navestad och övriga miljonprogramsområden grundar sig till stora delar på ett många gånger mycket oattraktivt boende och har alltsedan dess löpt som en röd tråd fram till idag. Det beror delvis på området estetik; den grå betongen och den fysiska miljön (utomhusbelysning, gräsytor med mera). Även faktorer av mer social karaktär spelar en viktig roll i området attraktivitet. Dessa tog sig ofta i uttryck i en hög grad av socialt

⁶³ Ibid., s. 16-18

⁶⁴ Ibid., s.37-38

⁶⁵ Larsson & Laurell (red.), 2006, s. 47

utsatta människor, exempelvis arbetslösa och flyktingar. Det ledde till att Navestad snabbt blev en så kallad "bostadsreserv", det vill säga ett bostadsområde där de som av olika anledningar inte kunde välja sin bostad utan var tvungna att ta det som erbjöds. Det handlar således om olika typer av segregation; etnisk, ekonomisk och socioekonomisk.⁶⁶
^{67 68} Denna "bostadsreserv" är en central komponent i hela Ringdansens historia och är den främsta orsaken till områdets oattraktivitet.

Den första stora insatsen gjordes 1976 och var ett samarbete mellan svenska staten och Norrköpings kommun, den så kallade *Bostadssociala delegationen*. Det var en nationell satsning med olika mål i olika kommuner men med liknande behov. För Norrköpings del bildades *Navestadprojektet* inom den Bostadssociala delegationen vilket syftade till att öka attraktiviteten i området. Navestadprojektet skulle få de boende i området mer delaktiga. Ett mål och medel för detta var att öka kontakten mellan grannarna, det vill säga det sociala kapitalet. Vad som dock bör uppmärksammas är att de boendes medverkan inte stod i centrum, utan de ingick istället i en referensgrupp med bland annat i området verksamma myndigheter. Utöver detta började en hel del olika aktörer, exempelvis en bostadskurator, att etablera sig i Navestad för att motverka sociala problem och lösa dessa om de trots allt skulle uppstå, och med målet att öka den sociala kontakten mellan grannarna.⁶⁹

Det är tydligt, som Ketola påpekar, att ingen av dessa åtgärder har gett något direkt resultat i positiv mening. Precis som i Navestadprojektet har övriga insatser haft som mål att låta boende få bestämma över hur bostadsområdet ska vara utformat. Mellan 1982 och 1994 fanns inget specifikt projekt i Navestad. Navestadprojektet avslutades 1982 och dryga decenniet senare, 1994 startades istället *Nya Navestad*. Det enda som gjordes under denna period var ett fåtal fysiska förändringar i form av förbättrad utemiljö. Navestadprojektet visade sig framgångsrikt genom att bland annat föreningslivet ökade under denna period (1976-1982). Det resulterade i att en områdestidning, *Nytt i Navestad* startades samt genom att antalet outhyrda lägenheter blev lågt. År 1989 var endast runt 40 lägenheter av totalt 1700 stycken outhyrda, vilket var det lägsta antalet mellan år 1969, när den första inflytten påbörjades, och fram till dess att Ringdansprojektet påbörjades

⁶⁶ Ketola, 2000, s. 27-28

⁶⁷ Ibid., s. 28

⁶⁸ Lahti Edmark, 2002, s. 21-22

⁶⁹ Ketola, 2000, s. 29-31

1999. Denna positiva trend kom att avstanna i början av 1990-talet och lägenheter började åter stå tomma. Det beror främst på den då rådande lågkonjunkturen vilket bidrog till att de förslag som kom upp aldrig realiserades.⁷⁰ Nya Navestad hade, till skillnad från Navestadprojektet, ett tydligare helhetsperspektiv. Det inkluderade även de andra kvarteren Atriumhusen och Kvarnberget och syftade till att skapa ett samarbete mellan kommunens olika aktörer berörda av arbetet i Navestad. Fortfarande låg fokus på boendemedverkan men vid det här stadiet var det småskaliga inslaget tydligare, genom så kallade *tårbitsgrupper*. En insikt man nu kommit fram till var att alla de projekt som genomförts i Navestad präglats av storskalighet, det vill säga att insatserna genomfördes från centralt håll och på hela bostadsområdet, istället för att som i Nya Navestad, delas upp i många små delar.⁷¹ ⁷² Även det faktum att en flyktingförläggning placerades i Navestad bidrog till stora utflyttningar, till följd av att den allmänna trivseln i området sjönk. Det förklarar Hyresbostäder så här: "Förståelsen att hjälpa människor i nöd finns, men inte i denna omfattning så den egna självkänslan, tryggheten och identiteten rubbas."⁷³

1998 gavs Norrköpings kommun positivt besked om statligt bidrag för att rusta upp Ringdansen, vilket också "var det mest omfattande projektet i kommunens ansökan".⁷⁴ ⁷⁵ Återigen var boendemedverkan den absolut mest centrala komponenten i projektet och den skulle nu vara så bred som möjligt: "hyresgästerna skulle delta i alla skeden av ombyggnaden. Målet var att få ökat deltagande/ansvar under ombyggnaden och ökad boendemedverkan i den framtida förvaltningen av området".⁷⁶ Året efter, 1999, började Ringdansens verkliga upprustning, bland annat genom att tomma och slitna lägenheter revs samt genom att Integrationsverket och vissa företag, exempelvis Proffice etablerade sig här.⁷⁷ ⁷⁸ Detta var också ett tecken på det långsiktiga planerande som i samband med Nya Navestad började uppmärksammas alltmer. Många av de projekt som initierats i Navestad har mycket sällan utvärderats fullt ut och avslutats innan ett nytt påbörjats, vilket gjorde det tydligt att det kortsiktiga planerandet stod i entrum. Vad som genom

⁷⁰ Ibid., s. 32-34.

⁷¹ Ketola, 2000, s. 36-44

⁷² Ibid., s. 90

⁷³ www.ringdansen.se

⁷⁴ Ibid., s. 43

⁷⁵ Ibid., s. 45

⁷⁶ Ibid., s. 47

⁷⁷ Ibid., s. 50-51

⁷⁸ www.ringdansen.se

detta blev tydligt var att, genom att endast förbättra den fysiska miljön i området – som är ett av de många problem som präglade Ringdansen, kommer alla problem långt ifrån att vara lösta. Vad som krävs är en kombination av fysisk upprustning och social förändring. Den fysiska upprustningen kan vara förhållandevis enkel att genomföra medan den sociala – som inbegriper till stora delar en attitydförändring i staden som helhet – är en mycket seglivad process. Vidare kan det konstateras att de fysiska projekten oftast kostar mer och därmed prioriteras i högre utsträckning än de sociala, vilket varit generellt för miljonprogrammet.^{79 80} Dessutom har endimensionella insatser ”en tendens att bli kortvariga och kostsamma och med marginella effekter.”⁸¹

Som nämndes ovan i diskussionen om tårbitsgruppen har många projekt innan Ringdansenprojektet varit mycket storskaliga och styrts från centralt håll. Det handlar i ett sådant här fall om bristande kommunikation mellan de ingående parterna. Lahti Edmark talar om det så kallade ”underifrånperspektivet”, vilket kan likställas med boendemedverkan.^{82 83 84 85} Inte sällan har lokala mål (inom kommunen och/eller bostadsområdet) kommit i konflikt med de mål som aktörer haft högre upp i organisationen (exempelvis statliga myndigheter), vilket ofta är en följd av att centralt fattade, och dessutom ofta snabba beslut som gjorde att aktörer på kommunal nivå och de boende inte fick tid till att gå igenom förslaget innan det var fastslaget.⁸⁶

Konstateras kan att, de som ingår i kategorin ”underifrån” är först och främst de som bor i området, men även de som spenderar mesta tiden av sin vardag här, det vill säga företag, butiksägare, skolpersonal med mera. En central fråga är, vem en insats riktar sig till. Det kan tyckas självklart, men faktum är att flera av de insatser som riktat sig till en specifik grupp i bostadsområdena tenderar att marginalisera gruppen ännu mer och därmed också öka segregationen i området, då dessa insatser ofta blir för kortsiktiga genom ett alltför snävt fokus. Genom att exempelvis lägga mycket resurser på endast nya skolbyggnader i området, men inte på integrationen av barnens föräldrar och andra berörda parter, kommer detta att gynna och samtidigt missgynna den aktuella gruppen. Det gynnar

⁷⁹ Lahti Edmark, 2002, s. 58

⁸⁰ Ibid., 2002, 63

⁸¹ Ibid., 2002, s. 57

⁸² Ketola, 2000, s. 17-24

⁸³ Lahti Edmark, 2002, s. 45

⁸⁴ Ibid., 2002, s. 63-69

⁸⁵ Ibid., 2002, s. 73-76

⁸⁶ Ibid., 2002, s. 73-76

genom mer resurser och ökar på så sätt möjligheten till större klassrum eller liknande. Dock missgynnar det genom den obefintliga integrationen med andra i bostadsområdet ingående parter. Vad som krävs är således en helhetssyn och ett tydligt processinriktat arbete. Ett sådant arbete är förvisso mer tidskrävande men samtidigt långsiktigt och därmed ändamålsenligt.⁸⁷

4.3 Hyresgästföreningen – En introduktion

I det materialet som hittills har behandlats framgår det att Hyresgästföreningens roll i arbetet har existerat, dock ej i den omfattning som hade behövts, vilket kommer framgå i resultatredovisningen längre fram. I det här avsnittet ges en introduktion till Hyresgästföreningen; dess huvuduppgifter och arbetsätt.

Hyresgästföreningen är en ideell förening som styrs av sina medlemmar. Den har ingen beslutsbefogenhet i exempelvis bestämmandet av hyran men har som främsta mål att påverka beslutsfattare (t.ex. bostadsbolaget, politiker med mera). Den besitter ändå juridisk kompetens för att, i de fall det behövs se till att lagar rörande hyresrätter och hyresgäster följs samt att agera juridiskt ombud för hyresgäst i en domstol.

Hyresgästföreningens huvuduppgift är dock att få hyresgästerna att engagera sig för sitt bostadsområde och tillsammans skapa opinion gentemot hyresvärden. Arbetet sker på fyra geografiskt indelade nivåer: nationellt, regionalt, kommunalt och lokalt. På den kommunala nivån syftar föreningen till att vara en länk mellan hyresgäster och det kommunala bostadsbolaget, i det här fallet Hyresbostäder i Norrköping AB (men också gentemot privata bolag). På den lokala nivån, som är aktuell för den här studien, arbetar Hyresgästföreningen i så kallade *lokala hyresgästföreningar* (LH), vilka är verksamma i respektive bostadsområde och/eller kvarter.⁸⁸ LHs arbete baseras på följande fyra roller: 1) demokratisk samfällighet, 2) gräsrot, 3) språkrör mot hyresvärden samt 4) träffpunkt. Hyresgästföreningens, och i synnerhet LHs roll är, i sin helhet, således att få hyresgäster att känna sig trygga och trivas i sitt bostadsområde. Det handlar om att man som hyresgäst måste känna att någon lyssnar.^{89 90} LHs fyra roller är viktiga för att skapa en

⁸⁷ Lahti Edmark, 2002, s. 53-66

⁸⁸ www.hyresgastforeningen.se

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Bengtsson m.fl., 2007, s. 14-15

god boendemedverkan i bostadsområdet. Lokala hyresgästföreningar har som sagt till syfte att representera hyresgäster gentemot bostadsbolaget. Demokratisk samfällighet är således snarast en formell och till viss del abstrakt roll, jämfört med de andra som är av mer praktisk art. Språkrörsrollen används i kontakten mellan boende och hyresvärd, medan träffpunktsrollen handlar om i vilken utsträckning de boende får en chans att mötas genom lokala aktiviteter i bostadsområdet. Det är således dessa två roller som främst kommer till uttryck bland hyresgästers möjlighet att påverka sitt boende. Den sista, gräsrotsrollen, är till för att upprätthålla LHs självständiga ställning gentemot Hyresgästföreningen på högre nivåer (kommunal, regional, nationell).⁹¹ Gräsrot och demokratisk samfällighet redogörs inte för något djupare än detta, då de inte direkt berör hyresgästerna i bostadsområdet.

5 RESULTAT OCH ANALYS

De insatser som genomfördes i Ringdansen har alla haft samma grundtanke; att göra bostadsområdet mer attraktivt – både för boende själva och för utomstående – och ge det ett gott rykte bland både hyresgäster och övriga medborgare i staden (och i övriga landet). Det grundar sig i att hyresgästerna vill känna sig *stolta* över sitt bostadsområde. Inte förrän på 2000-talet har den idén realiserats. 1999 startades det faktiska arbetet med Ringdansprojektet. I det här kapitlet redogörs för de resultat som framkommit i samband med det empiriska materialet; intervjuer med hyresgäster, Hyresbostäder och Hyresgästföreningen. Det är också i det här kapitlet som studiens teoretiska ansats tillämpas och på så vis vävs samman med empirin och den tidigare forskningen som redovisades i tidigare kapitel. Som framgick där så har Bourdieu och Putnam ganska olika syner på fenomenet socialt kapital och som båda visat sig vara centrala för Ringdansen. Det finns alltså en del likheter mellan dem varpå begreppet kommer användas synonymt för båda synsätten, utom utom i de fall där det ansetts nödvändigt med en tydlig åtskillnad. I det empiriska materialet såväl som i den tidigare forskningen finns det vissa faktorer som visat sig vara extra centrala för att en god boendemedverkan skall fungera. Dessa är *stolthet*, *grannkontakt* och *delaktighet*, som alla är tätt sammanvävda med varandra och de kommer således att beröras vid flera tillfällen även om fokus ligger på en av dem i taget.

⁹¹ Ibid., s. 14-15

5.1 Stolthet

Flera respondenter, liksom Hyresgästföreningen och Hyresbostäder, betonar vikten av att hyresgästerna måste kunna känna en *stolthet* över sitt bostadsområde. En förutsättning för detta är att det ser bra ut och är attraktivt, både för en själv som boende och för andra som kommer på besök.⁹² Det återkommer i flera av de frågor som ställdes till respondenterna. Något som flera hyresgäster lyfter fram som extra viktigt är bostadsområdets *estetik*. På frågan om vad som är viktigt för att bostadsområdet ska vara trivsamt gav en respondent följande svar: ”Ja gud, det är många saker, dels att, ja, det rent utseendemässigt utanför ser bra ut, alltså ser inbjudande ut /.../ barnen kan vara ute och leka, ja, det är lite grönt, så, tycker jag är trivsamt”⁹³ och fortsätter längre fram i intervjun:

just hur det ser ut utanför ens lägenhet *är* viktigt. Det är dels min utsikt, vad jag ser ut och dels bara vad mina gäster kommer till, vad jag kommer till när jag kommer hem /.../ Jag kan *stolt* visa upp Ringdansen och tycker det är ett fräscht område, det är inte så smutsigt, det är inte liksom trasigt⁹⁴

De estetiska värdena, alltså det som är det första som man lägger märke till när man rör sig i eller runt bostadsområdet, har en stark inverkan på den allmänna trivseln i området. Det är med andra ord inte bara hyresgästens egna upplevelser av sitt bostadsområde som spelar roll i sammanhanget utan även besökare och de som betraktar området utifrån. Det hänger alltså samman med vilket *rykte* som finns om bostadsområdet, och som tidigare påpekats så har Ringdansens sociala problem tagit sig uttryck i just ett dåligt rykte och en allmänt negativ attityd gentemot bostadsområdet. Flera källor hävdar dock att det sällan är något som de boende själva skapar, utan är omgivningen som gör detta. Verksamhetsutvecklare Åse Zimmergren på Hyresgästföreningen menar att det är ”många som har väldigt/.../ förutfattade meningar om saker och ting men de *bor* inte där” och menar vidare att det ”är väldigt lätt att svartmåla ett ställe och /.../ då tror jag att det är de som /.../ har åsikter”⁹⁵ En förklaring till att ett rykte om ett bostadsområde uppstår och sprids är medias roll. Medierna ger

⁹² Giddens, 2007, s. 302.

⁹³ Intervju hyresgäst 4, 2011-11-28

⁹⁴ Ibid., 2011-11-28

⁹⁵ Intervju Åse Zimmergren, 2011-11-29

bostadsområden en stämpel – som med Bourdieus terminologi är en *symbol* (jämför teoriavsnittet om Bourdieu ovan). Det sker genom en upprepat stereotyp bild (antingen i ord eller genom fotografi eller liknande) om det aktuella bostadsområdet som med tiden gör symbolen legitim och ett faktum bland folk.^{96 97}

Det har under hela Ringdansens existens, åtminstone sedan början av 1970-talet varit en av de svåraste problemen att bekämpa i området. Ringdansens områdesansvarig Peder Svedsten på Hyresbostäder menar att det är något som Hyresbostäder arbetar starkt med att förbättra, vilket måste ske i samverkan med den estetiska/fysiska omdaning av området: ”ingen del funkar utan den andra, kan man väl säga /.../ när vi hade byggt klart här så var det ju ryktet precis detsamma.”⁹⁸ Jämför detta med vad Lahti Edmark hävdar om endimensionella insatser, som nämndes i avsnitt 4.2. Slutsatsen av detta är att, i takt med att ett bostadsområde ständigt stämplas som problemområde tillskrivs området alltså ett *värde* som därigenom ges ett lågt symboliskt kapital.⁹⁹ Detta påverkar på lång sikt bostadsområdets allmänna trivsel och de boendes stolthet för detsamma.

5.2 Grannkontakt

God grannkontakt är en annan viktig faktor. I flera intervjuer påtalades grannkontakten av respondenten innan intervjuaren nämnt ordet 'granne', 'grannkontakt' eller liknande, alltså när första frågan ställts; om vad som gör ett bostadsområde trivsamt. Ett av Hyresbostäders huvudmål med omdaning av Ringdansen var att öka tryggheten i området vilket Peder Svedsten menar att den främsta metoden för det är att skapa god kontakt mellan grannar:

den upplevda tryggheten är ju alltid först /.../ och det uppnås ju genom att man känner varandra så mycket som möjligt, eller åtminstone vet nåt om varandra /.../ sen behöver man inte ha kontakt så, att man är kompisar /.../ Kunskap om varandra på ett eller annat sätt /.../ att man hjälper grannarna, att de åtminstone börjar hälsa på varandra¹⁰⁰

⁹⁶ Ericsson; Molina & Ristilammi, 2000, s. 12

⁹⁷ Ibid., s. 31-32

⁹⁸ Telefonintervju Peder Svedsten, Hyresbostäder 2011-12-02

⁹⁹ Bourdieu, 1999, s. 97-104

¹⁰⁰ Telefonintervju Peder Svedsten 2011-12-02

En viktig fråga i sammanhanget är hur en god grannkontakt skapas, men framförallt hur den bibehålls under längre perioder. Det mest grundläggande i sammanhanget är att varje part känner en viss *tillit* till varandra. Putnam menar att ett bostadsområde kräver stabilitet, det vill säga en låg grad av in- och utflyttningar i området. I de områden där rörligheten bland de boende i bostadsområdet är hög är generellt sett kontakten mellan boende (grannar) mycket låg till följd av att de boende inte hinner lära känna varandra.¹⁰¹

Detta var länge ett problem för Ringdansen del, vilket påtalades i föregående kapitel. Ringdansen har aldrig haft en stabil grund att stå på. Det har aldrig varit fullt uthyrt, med det bostadsbestånd som fanns innan Ringdansprojektet sattes i verket (1999), och har således drabbats av en hög gleshet mellan hyresgästerna i husen. Den första punkten i urbanitetshypotesen (antalet boende i bostadsområdet) införlivades därför inte i Ringdansen. I ett sådant fall riskerar grannkontakten att minska (eller inte ens uppstå) till en nästintill kritisk nivå för alla berörda parter. En respondent förklarar att det under en period bodde ytterst få personer i hennes trappuppgång: ”det var jag och en till på en hel trappuppgång /.../ på åtta våningar /.../ inte alls kul” och menar att det bidrog till att hon ”hade ingen aning om vilka som bodde i trappan runtomkring”¹⁰² I ett sådant här fall bidrar det, enligt Putnam till en stark anonymitet bland hyresgästerna.¹⁰³ Det innebar också stora ekonomiska förluster för Hyresbostäder på grund av förvaltning av byggnaderna utan tillräckliga inkomster. Det bidrog i sin tur till desperata försök från Hyresbostäders sida att hyra ut lägenheterna till exempelvis kriminalvårdens övernattningslägenheter. I samma veva valde Hyresbostäder att sätta upp namnskyltar med fiktiva namn på flera lägenhetsdörrar för att få det att se ut som att någon bor där: ”det stod H:sson på jättemånga ställen. Det var liksom Hyresbostäders sätt att på nåt sätt /.../ ge sken av att det bodde nån där. /.../ det var väldigt mycket soc-lägenheter, kriminalvården hyrde väldigt mycket övernattningslägenheter”¹⁰⁴ Allt detta bidrog till att såväl de boende som Hyresbostäder inte kunde känna sig stolta över Ringdansen och därmed drabbades inte bara hyresgästerna av bristande grannkontakt utan även bostadsbolaget.^{105 106}

¹⁰¹ Putnam, 2006, s. 215-216

¹⁰² Intervju hyresgäst 4, 2011-11-28

¹⁰³ Putnam, 2006, s. 326

¹⁰⁴ Intervju hyresgäst 4, 2011-11-28

¹⁰⁵ Ibid., 2011-11-28

¹⁰⁶ Telefonintervju Svedsten 2011-12-02

I kategorin grannkontakt ingår också den kontakt som hyresgästerna har med bostadsbolaget som i Ringdansen visat sig vara mycket god i flera hänseenden. Flera respondenter påpekar att de numera har nästan ett slags personlig relation till kvartersvärderna:

jag skulle kunna lämna min nyckel till honom o säga till honom 'Du, skulle du kunna gå upp o fixa det här när du har tid?' och för att man litar på personen i fråga. /.../ hyresgäster har väl gått ut med varm choklad till dem, de får liksom bullar av hyresgäster, de får de här små sakerna¹⁰⁷

och menar att denna relation har skapat en stark tillit mellan parterna och att det har skapat en *vi-känsla*.¹⁰⁸ Den tillit som hyresgästen känner till kvartersvärderna och dennes roll som kvartersvärd kan kopplas till Bourdieus teori om *symboliskt* och *kulturellt kapital*. I och med sin kompetens att exempelvis laga en trasig diskmaskin eller andra sysslor som ingår i kvartersvärdens arbete så besitter han en viss sorts kunskap, d.v.s. *kulturellt kapital*. I och med att hyresgästen *värdesätter* denna kunskap hos kvartersvärderna som yrkesperson tillskriver hon således hans kompetens ett *symboliskt kapital*. Detta är också ett tecken på det *sociala kapitalet* hos Bourdieu där han talar om *gåva* och *gengåva*. Gåvan i det här fallet är tjänsten de får av kvartersvärderna varpå hyresgästen som fått tjänsten utförd känner ett behov av att återgälda detta på annat sätt än att betala, som då skulle vara ett *direktutbyte*. Bourdieu menar således att dessa enkla handlingar är av största vikt för att personer som vistas i ett bostadsområde skall kunna skapa och kanske främst upprätthålla en god relation till varandra.¹⁰⁹

Från Hyresbostäderna sida menar Peder Svedsten också att detta är en grundläggande faktor för att de boende skall trivas i sitt bostadsområde och hävdar att Hyresbostäder ”aldrig skickar ut varningsbrev eller /.../ hotbrev och såna här grejer, utan /.../ pratar alltid med folk tre, fyra, fem och sex gånger innan” och menar att de gör det ”istället för att skicka ut hatbrev eller stå där och vakta”.¹¹⁰ Dessa citat belyser vikten av att skapa och bibehålla ett högt socialt kapital i ett bostadsområde, i synnerhet i ett område som Ringdansen länge var; med en hög rörlighet bland de boende. Enligt Putnam skapas

¹⁰⁷ Intervju hyresgäst 4, 2011-11-28

¹⁰⁸ Ibid., 2011-11-28

¹⁰⁹ Bourdieu, 1999, s. 145-150

¹¹⁰ Telefonintervju Peder Svedsten, 2011-12-02

socialt kapital generellt sett lättare i mindre samhällen eller områden eftersom chansen att möta någon man träffat tidigare är större där än i större orter.¹¹¹ Det är ett tydligt inslag i Ringdansen. I och med att kvartersvärdarna är ute och rör sig runt i området och samtalar och informerar hyresgästerna om vad som gäller, hur de ska källsortera på rätt sätt med mera så skapar detta relationer både på ett mer personligt plan men i synnerhet så skapas en stark tillit mellan de olika parterna.

5.3 Delaktighet

Den tredje kategorin redogör för i vilken utsträckning som hyresgästerna känner att de fått vara delaktiga i Ringdansens omdaning. Det kommer visa sig i det här avsnittet att Hyresgästföreningens uppgift i den här typen av förändringsarbete är av stor vikt men likväl samarbetet mellan denna, de boende och bostadsbolaget.

Det har tidigare påtalats anledningar varför projekt som initierades i Ringdansen många gånger rann ut i sanden. Ytterligare en anledning till detta var att projekt sällan avslutades och utvärderades innan ett nytt påbörjades. Lösningen på problemen var alltså att söka skapa ett mer långsiktigt arbete, det vill säga stabila institutioner lokalt i bostadsområdet. För att ett sådant arbete skall gå att utföra måste två förutsättningar uppfyllas: bostadsområdet måste ha en låg grad av omflyttningar bland boende och en låg grad av byten mellan bostadsbolag (fastighetsägare). Vad gäller antal boende per hus är detta ytterligare en bekräftelse av Putnams tes om att en stor gleshet bland boende skapar stark anonymitet bland boende och i bostadsområdet i stort. Samma princip kan appliceras på antalet ägarbyten under kort period. Ju fler ägare som under en begränsad period tar över ett bostadsområde desto fler förändringar måste de boende anpassa sig till. Även kontakten mellan boende och hyresvärdar tenderar att minska vid ett sådant förfarande.¹¹²

I det här sammanhanget har Hyresgästföreningen Norrköping och i synnerhet den lokala hyresgästföreningen (LH) i Ringdansen en viktig roll att spela. Det kan återkopplas till betydelsen av god grannkontakt då detta arbete har starka inslag av kollektivt arbete, där alla parter måste få möjlighet att ställa krav på varandra men också ta ansvar för att ett förslag realiserar. Utan starkt samarbete från alla parter fallerar hela idén med

¹¹¹ Putnam, 2006, s. 144-145

¹¹² Bengtsson m.fl., 2007, s. 75-82

Hyresgästföreningen; att det är medlemmarna som styr: ”man ska ju se till att medlemmarna också är aktiva i Hyresgästföreningen, inte bara betalar medlemsavgift”.¹¹³ Det här citatet belyser det faktiska arbetet som måste utföras av hyresgästerna själva och det krav som ställs på de bosatta i ett bostadsområde. Det vilar ett visst ansvar på såväl hyresgäster som bostadsbolaget för att en aktivitet skall bli utförd.

Ett annat intressant citat gällande detta är: ”de boende är väldigt beroende av vad Hyresbostäder gör /.../ för det är ju deras lokaler, det är deras grejer, /.../ det är ju deras företag”¹¹⁴ där respondenten menar är att bostadsbolaget i princip skulle kunna göra vad det vill med bostadsområdet. I en sådan situation är det av största vikt att hyresgästerna går samman och påverkar *tillsammans* eftersom ”Det räcker inte med att *en* står med ett plakat”.¹¹⁵ Här lyfter flera respondenter fram Hyresgästföreningens framtida roll och menar att Ringdansen idag är ett så trivsamt och omtyckt bostadsområde och menar att Hyresbostäder säger att det ”*nu ses som vilket bostadsområde som helst*”.¹¹⁶ Det kan komma att leda till att Hyresbostäder lägger fokus och resurser på andra bostadsområden i Norrköping (flera områden i staden har upprustningsbehov) och därigenom glömma Ringdansen. Det handlar främst om att Hyresbostäder äger flera andra bostadsområden runt i Norrköping och att de måste prioritera vilket område som skall ägnas resurser. En respondent menar att det har: ”lagts ner väldigt mycket på det här, men så har du ju Atrium som är Hyresbostäders, som kanske varit bra förut /.../ Och då har man fått lägga alla pengar här, då har Atrium kommit efter.”¹¹⁷ Utan LHs arbete med att upprätthålla en god kontakt med Hyresbostäder och således kunna påverka kommer Ringdansen med stor sannolikhet att återgå till vad det var tidigare.^{118 119 120}

Det är tydligt att det ekonomiska kapitalet hos bostadsbolaget spelar en viktig roll i det här sammanhanget, nämligen att bostadsbolaget måste prioritera vilket bostadsområde de ska lägga sina resurser på. Respondenterna för fram en viss oro över att Ringdansen inte kommer förbli det bostadsområde det är idag. En sådan utveckling skulle ge Ringdansen

¹¹³ Intervju hyresgäst 2, 2011-11-23

¹¹⁴ Intervju hyresgäst 3, 2011-11-24

¹¹⁵ Intervju hyresgäst 2, 2011-11-23

¹¹⁶ Intervju hyresgäst 4, 2011-11-28

¹¹⁷ Intervju hyresgäst 2, 2011-11-23

¹¹⁸ Intervju hyresgäst 4, 2011-11-28

¹¹⁹ Intervju hyresgäst 3, 2011-11-24

¹²⁰ Intervju hyresgäst 2, 2011-11-23

åter dåligt rykte och därmed ett lågt symboliskt kapital.¹²¹ Dock hävdar Peder Svedsten från Hyresbostäders sida att det enda sättet för att i fortsättningen upprätthålla det positiva som skapats i Ringdansen är att hålla vad de lovat: ”det här är ett lugnt område, att man kan känna sig trygg /.../ håller efter det rent estetiskt”¹²² Han menar, precis som hyresgästerna ovan, att Hyresgästföreningens arbete förmodligen kommer få en större roll när Hyresbostäders huvudsakliga arbete i Ringdansen är gjort och med anledning av att Hyresgästföreningen ”har kanske mer tid och mindre pengar”¹²³ och Hyresbostäder har det omvända.¹²⁴

Flertalet respondenter framhäver – i likhet med tidigare forskning – vikten av att låta de boende i bostadsområdet få vara med redan *från början*:

Ofta handlar det om att man får anpassa sig /.../ här är ett beslut /.../ medverkan är att ni får ta del av beslutet. Det är inte medverkan, det handlar framförallt om möjlighet att påverka och säga vad man tycker *innan* besluten är fattade. Att man kanske medverkar, kanske även tar fram beslut tillsammans innan besluten fattas /.../ medverkan är att 'här är vårt förslag', vad tycker ni?¹²⁵

Respondenten påtalar här skillnaden mellan information till hyresgästerna och att faktiskt få vara med i beslutsprocessen, och bekräftar därigenom att de insatser som gjordes i tidigare projekt (innan Ringdansprojektet) innehade en stor brist på berörda parter delaktighet. Kommer de boende in i ett tidigt skede så tenderar detta också att öka tilliten mellan hyresvärden (och övriga beslutsfattare) och de boende. Enligt Bourdieu handlar detta om *fält* och *habitus*. Han menar att det är av stor vikt att de berörda parterna (agenterna) är en *del av spelet* eller har en ”känsla för spelet”¹²⁶ i allt slags samarbete. I det här fallet är alltså spelet de insatser som gjorts i Ringdansen och när hyresgästerna i Ringdansen får vara med att utforma sitt bostadsområde ges de känsla för spelet. Parallellt med att hyresgästerna får större delaktighet i de insatser som görs i bostadsområdet inleds ett samarbete med övriga aktörer i bostadsområdet (bostadsbolaget och Hyresgästföreningen). Det innebär att alla aktörer *samarbetar* istället för att

¹²¹ Bourdieu, 1999, s. 97-104

¹²² Telefonintervju Svedsten, 2011-12-02

¹²³ Ibid. 2011-12-02

¹²⁴ Ibid. 2011-12-02

¹²⁵ Intervju hyresgäst 3, 2011-11-24

¹²⁶ Bourdieu, 1999, s. 127

konkurrera och således befinner sig inom samma *fält*, eller mer specifikt samma *kraftfält*.^{127 128 129 130}

Vidare innebär en god boendemedverkan en starkare vilja att bibehålla det nyskapade i gott skick: ”jag tror de känner sig lite mer rädda om det om man fått vara med och bestämma om det också”¹³¹ En annan respondent, som tillhör en av de första hyresgästerna som flyttade in i bostadsområdet när det var helt nytt, år 1969, hävdar att detta varit ett starkt inslag alltsedan dess: ”Då kom Hageby-ungarna¹³² hit och hittade på bus så att vi skulle få, så det stod ju i tidningarna då: Navestad, det händer en massa /.../ Det brann i soprum /.../ men det var inte vi /.../ vi var faktiskt rädda om grejerna, för det var ju nytt”¹³³ Vidare hävdar hon att det är av stor vikt att alla tar ansvar för att bibehålla det nya i gott skick eftersom det i längden kan komma att påverka Hyresbostäders ekonomi som i sin tur ger hyresgästerna höjda hyror:

det är ju inte roligt för mig att bo i det här området om jag ska betala för Kalle Anderssons grabbar är ute och slår sönder i hela området /.../ det är dyrt va, eller hur. /.../ vem ska betala det. Då var det en mamma som sa ”Ja, men det är kommun”. Då säger jag, vem är kommun, och hur får kommunen pengar? Det får den genom skattepengar /.../ vem står för skattepengarna? Det är ju vi, det är inget som ramlar ner från himlen, eller vi kan gräva upp en grop och hämta pengarna. Och liksom vem betalar för att det här området /.../ jo, det är ju vi som bor här, det kommer på hyran.¹³⁴

Respondentens argument till att bibehålla det nya i gott skick är, förutom stoltheten över det, också en rent ekonomisk fråga, både för henne själv och för andra berörda (hyresgäster och bostadsbolaget).

En annan respondent menar att han är bosatt i Ringdansen mycket på grund av att det är billigt:

Ja, *anledningen* var att, det var tomt /.../ Sen är det ju det att det är ju billigt samtidigt. Nej, för ska jag flytta nånstans, för som nu sitter jag o

¹²⁷ Ibid., s. 32-43

¹²⁸ Ibid., s. 126-129

¹²⁹ Ibid., s. 16-18

¹³⁰ Ibid., s. 44-48

¹³¹ Intervju hyresgäst 1, 2011-11-23

¹³² Hageby är ett närliggande bostadsområde.

¹³³ Intervju Hyresgäst 2, 2011-11-23

¹³⁴ Ibid., 2011-11-23

frugan själva, vi har en fyrarummare 6700 med el och hela *faderullan*, vi har cykelföråd, TV och inglasad balkong, och ska jag flytta nånstans till mindre kostar det lika mycket /.../ blir det nästan dyrare om man flyttar nån annanstans.¹³⁵

En tredje respondent bekräftar samma tes:

Det är väldigt många som bodde i bostadsrätter eller i villor, som har sålt sina villor och flyttat in till Ringdansen /.../ De märkte, det här är ingen skillnad mellan att bo i ett hus, för där betalar du för vatten, där betalar du för värmen, förbrukar du inte det betalar du ingenting.¹³⁶

Dessa citat bekräftar således att det är hyresgästernas ekonomi som många gånger styr var man bosätter sig, att ekonomin är av stor vikt, om inte direkt så åtminstone i ett långt perspektiv. Respondenterna bekräftar också Bourdieus tes om att en persons ekonomiska kapital inverkar starkt på dennes förmåga att välja exempelvis precis den bostad han/hon vill.¹³⁷

En av frågorna till alla respondenter utom till Peder Svedsten på Hyresbostäder¹³⁸ var om det i samband med boendemedverkan bildats fler aktiva föreningar i Ringdansen. Många hade ganska svårt att svara ja eller nej på den frågan och menade snarare att aktivitetsgraden för föreningarna påverkas av bostadsområdets omflyttningsfrekvens. Hyresgästföreningen och i synnerhet LH är inte bara en kollektiv maktfaktor gentemot bostadsbolaget, utan syftar också till att få hyresgäster att arrangera och engagera sig i lokala aktiviteter i bostadsområdet.¹³⁹ Det har enligt Putnam en gynnsam effekt på skapandet och upprätthållandet av tilliten mellan olika parter i bostadsområdet. Han menar att ideellt engagemang förutsätter att aktören litar på andra aktörer i den aktuella sammanslutningen.¹⁴⁰ Ett exempel på detta i Ringdansen, som kan kopplas samman med det tidigare citatet om bland annat höjda hyror, är den nattvandrargrupp som en av respondenterna startade upp tillsammans med några andra hyresgäster i mitten av 2000-talet:

en av de första grejerna Hyresbostäder sa till oss, det är att de bekostar oss och bjuder oss på lite grejer och samtidigt så skulle vi som i gentjänst /.../

¹³⁵ Intervju hyresgäst 1, 2011-11-23

¹³⁶ Intervju hyresgäst 3, 2011-11-24

¹³⁷ Bourdieu, 1999, s. 16-18

¹³⁸ Om frågan har ställts eller ej kan jag inte svara på, men min gissning är att den bristfälliga ljudkvalitén orsakade att den inte hördes och därmed inte kunde transkriberas och tolkas.

¹³⁹ Bengtsson m.fl. 2007, s. 59-61

¹⁴⁰ Putnam, 2006, s. 144-145

vi skulle gå runt o ha en liten tejpbitt, vanlig svart isoleringstejp o markera alla lampor som är släckta, så att när de kommer upp på måndag morgon /.../ de kommer hit när det är ljus o så då är lamporna släckta, du kan inte se om det inte fungerar. /.../ det var väldigt viktigt för Hyresbostäder att markera, att visa de här är inte mörka hur länge som helst va. Men då har vi påpekat att det finns vissa områden som var helt svarta, som på ritningarna såg snygga ut, men det visade sig att skuggan på ett hus faller på ett annat hus¹⁴¹

Det här citatet är intressant ur flera synvinklar. För det första visar det tydligt hur viktigt det är att hyresgäster får möjlighet att gå samman och utföra aktiviteter gemensamt för att förbättra sitt bostadsområde på flera sätt. För det andra visar citatet att småskaligheten i bostadsområdet är av central vikt, vilket inte beaktades i tidigare projekt (se kapitel 4 *Tidigare forskning*). Det som sägs här är också en indikator på tryggheten i bostadsområdet. Dels är det rent konkreta trygghetsåtgärder; att byta en trasig lampa, dels är det fler människor som är ute i området och rör sig, även när mörkret har fallit. Det bekräftar också hur viktigt det är att alla parter som är berörda av bostadsområdets förändring samarbetar och strävar efter samma mål. Citatet bekräftar också Bourdieus tes om gåva, gengåva och direktutbyte. Till skillnad från exemplet med hyresgästerna som kom ut med varm choklad till kvartersvärden, så är det här snarare ett exempel på en form av direktutbyte eftersom Hyresbostäder *uttryckligen* ber dessa hyresgäster att göra Hyresbostäder en gentjänst. Det handlar således snarast om ett slags förhandling mellan parterna, ett *direktutbyte* och den tysta, kollektiva medvetenheten som är central för gåvo/gengåvo-utbytet existerar inte i det här fallet.

Ett annat gott exempel på detta är den blomgrupp som finns i Ringdansen och som idag är väldigt populär bland många hyresgäster. Det är ett initiativ från hyresgästerna själva men som till en början inte fick särskilt god respons från övriga hyresgäster i området: ”Vi odlar ju. /.../ Vi sätter kryddor och allting. /.../ Och i början då, då blev det så här: *Ja, lycka till! Det kommer gå sönder*. Ja, den här attityden. Men det får man ju inte bry sig om. Utan då jobbar man ju för det här då. Så nu där nere, nu blommar det ju”¹⁴² I likhet med fallet med nattvandrargruppen så har hyresvärden gett dem resurser (exempelvis pengar att köpa nya bord) men de aktiva hyresgästerna har själva stått för

¹⁴¹ Intervju hyresgäst 3, 2011-11-24

¹⁴² Intervju hyresgäst 2, 2011-11-23

genomförandet.¹⁴³ Det belyser att hyresgästerna tillsammans med bostadsbolaget har ett stort ansvar att både komma med en idé om en aktivitet och att genomföra den.

6 AVSLUTNING

Det har nu blivit dags att avsluta den här uppsatsen för att i det här avsnittet redogöra för vad studien lett fram till, det görs genom att besvara de två frågeställningar som angavs i avsnitt 1.2. Dessa har förtydligats något och därmed fått en annan språklig formulering – vilket dock på intet sätt påverkat resultatet eller uppsatsen i övrigt – sedan intervjuerna genomfördes, se intervjuguiden i bilaga 2 och 3. Avsnittet innehåller också mina egna reflektioner över resultatet och redogör kort för nya insikter som kommit upp under studiens gång samt vad som kan tänkas fortsätta studeras.

Även om en kvalitativ studie många gånger kräver en längre tidsperiod och mer resurser än en kvantitativ studie för att kunna ge en generell slutsats, anser jag att den här studien har gjort detta. Slutsatsen är alltså att de insatser som boende i Ringdansen har fått vara delaktiga i har varit en starkt bidragande faktor till att bostadsområdet idag är mycket trivsammare och tryggare än det var tidigare. Med anledning av att uppsatsen skrevs av mig som enskild författare och antalet intervjuer med boende avgränsades till fyra stycken bör resultatet anses ha en hög validitet. Det bör också påpekas att resultat inte hade blivit detsamma utan de två expertintervjuer som genomfördes, eftersom det annars hade gett en ganska enkelriktad bild av hur Ringdansen faktiskt är som bostadsområde.

Syftet med den här studien har varit att se om Ringdansen blivit ett trivsammare bostadsområde i samband med att de boende fått vara med att utforma det på olika sätt, främst socialt och estetiskt, men likväl ekologiskt och till viss del ekonomiskt. De två frågeställningar som ställts upp är sammanvävda i varandra och kommer således att besvaras parallellt i den fortsatta texten. Uppsatsens resultatredovisning utgick ifrån tre faktorer som alla på sitt sätt påverkat trivseln i Ringdansen. Dessa var stolthet, grannkontakt och delaktighet. De bygger delvis på min förförståelse som bland annat var

¹⁴³ Ibid., 2011-11-23

resultatet från en tidigare studie av samma bostadsområde; att boendemedverkan var en viktig del för att höja trivseln i Ringdansen. Förförståelsen visar sig också i de frågor som ställdes till respondenterna, främst vad gäller grannkontakt och estetik.

6.1 *Slutsats och diskussion*

När det gäller hyresgästernas stolthet för Ringdansen är detta sammankopplat med de estetiska värdena av bostadsområdet. I samband med att Ringdansen länge haft ett dåligt rykte bland den övriga befolkningen i Norrköping så har detta starkt påverkat vad hyresgästerna i Ringdansen har för bild av sitt bostadsområde. Det framkom också i samband med detta hur viktigt det är att kunna bjuda hem folk och slippa skämmas för att området är trasigt, smutsigt eller liknande. Det belyser alltså vikten av Bourdieus symboliska kapital; att Ringdansen har fått ett lågt symboliskt kapital på grund av att det under lång tid haft ett dåligt rykte och varit fysiskt slitet. Detta är ett tydligt tecken på hur viktigt det är att kombinera det fysiska och det sociala vid omdaning av ett bostadsområde för att skapa en allmänt större trivsel. Det är också tecken på att Ringdansen (det vill säga Hyresbostädens) ekonomiska kapital starkt påverkat dess symboliska kapital i samband med att hyresgästerna idag kan känna sig mycket stoltare och generellt sett anser att det är ett trivsamt och tryggt ställe att bo på.

Ringdansen präglades länge av en hög omflyttningsfrekvens vilket med tiden skapade en stark anonymitet bland hyresgästerna till följd av att de sällan hann lära känna varandra samt att lokala aktiviteter i och med detta mycket sällan hann startas upp. Putnam påtalar vikten av att de boende i bostadsområdet ska ges möjlighet att delta i ideella aktiviteter eftersom det framkallar en starkare tillit hos övriga parter i sammanslutningen varpå individen tenderar bli erbjuden att delta snarare än att erbjuda sig själv att delta i andra ideella sammanslutningar. Det skapar därmed en kedjeeffekt av tillit. Den starka anonymiteten i Ringdansen bidrog också till stora ekonomiska förluster för Hyresbostädens del som inte lyckades hyra ut tillräckligt många lägenheter för att ha råd att förvalta husen. Vidare hävdar Putnam att socialt kapital skapas lättare i mindre samhällen/bostadsområden eftersom chansen att möta andra människor (boende eller andra som dagligen vistas där) är större än i stora samhällen/bostadsområden. Vad som i

det här fallet är av intresse är att, trots att Ringdansen är ett så pass stort bostadsområde så har ett gott socialt kapital ändå lyckats skapas.

Flera av de aktiviteter som har initierats bland hyresgästerna själva – antingen i samband med Ringdansprojektet eller efter att det projektet formellt sett avslutats – visade sig öka Ringdansens rykte i och med att hyresgästerna uppmuntrades till att komma med egna idéer om hur de vill utforma sitt bostadsområde. Dessa idéer har sedan förvaltats av hyresgästerna själva men med stöd av Hyresbostäder i form av material som denna part bekostat. Hyresbostäder lät alltså hyresgästerna vara en del av spelet vilket enligt Bourdieu är en viktig komponent i ett sådant här sammanhang. Det gjorde att hyresgästerna ville bibehålla det som de själva skapat och det som var nytt. Det tyder på ett starkt samarbete mellan bostadsbolaget och hyresgäster vilket därmed ökat det sociala, såväl som det symboliska och det ekonomiska kapitalet i bostadsområdet.

En förutsättning för att ett så gott socialt kapital kunde genomföras var att båda parter satte stark tillit till varandra. Tillit i Ringdansen skapades framförallt genom att de boende gavs möjlighet att *tillsammans* starta upp aktiviteter, vilket hänger tätt samman med Putnams tes om graden av omflyttningar i bostadsområdet. Tilliten mellan boende och bostadsbolaget visade sig också i samband med att hyresgäster värdesatte bostadsbolagets (mer specifikt kvartersvärdens) yrkesmässiga kunskaper, det vill säga dennes kulturella kapital. Det bidrog i sin tur till en ökad tacksamhet bland hyresgästerna gentemot bostadsbolaget som resulterade i ett gåvoutbyte (lagad diskmaskin byttes mot varm choklad). Här bör dock en skillnad mellan Bourdieu och Putnam poängteras ytterligare. Det direktutbyte som Bourdieu anser hämmar det sociala kapitalet menar Putnam är precis en sådan handling som gynnar den kapitalarten, eftersom det sker ett socialt samspel mellan två eller fler parter. Oavsett om det föreligger ett gåvoutbyte eller direktutbyte är det tydligt att det här samarbetet har höjt det sociala kapitalet i Ringdansen och gett hyresgästerna tillträde till fältet.

I de fall där ett sådant samarbete inte existerar visade det sig att Hyresgästföreningens, och i synnerhet den lokala hyresgästföreningens (LH) arbete var centralt. Det handlar om att hyresgästerna hade tillträde till fältet genom att ges möjlighet att sluta sig samman och

samarbeta, antingen med varandra eller med andra föreningar. I och med att de mer formellt kunde sluta sig samman kunde de också lättare ställa krav på bostadsbolaget på en eventuell förändring eller få igenom ett förslag som kommit upp bland dem, om bostadsbolaget skulle säga nej. Det bekräftar Putnams teori om ideellt arbete, tillit och socialt kapital.

Det här leder diskussionen vidare in på ett intressant resultat som jag hade en viss förförståelse för men inte väntat mig skulle vara riktigt så stort; Ringdansens fortsatta utveckling. Här råder det något delade meningar bland hyresgäster och Peder Svedsten på Hyresbostäder. Både hyresgäster och Peder Svedsten lyfter fram hur viktigt det är att verkligen fortsätta att arbeta aktivt med att upprätthålla det sociala kapitalet i Ringdansen. Hyresgästerna för dock fram en viss oro över att Hyresbostäder snarast kommer lägga resurser på andra bostadsområden i Norrköping och därigenom glömma bort Ringdansen. Den oron grundar sig i att Ringdansen idag är ett så trivsamt bostadsområde, alltså besitter ett högt symboliskt och socialt kapital att ett fortsatt samarbete inte anses nödvändigt. Från Hyresbostäders sida ser Peder Svedsten inte samma anledning till oro för att Ringdansen i fortsättningen inte skall kunna bibehålla det goda sociala kapitalet som de har skapat tillsammans med hyresgästerna. Han poängterar dock, i likhet med hyresgästerna att det är av stor vikt att Hyresbostäder måste fortsätta upprätthålla det goda sociala kapitalet. Det är i det här sammanhanget som LHs arbete är tydligast för Ringdansens del, nämligen möjligheten att formellt sluta sig samman i diverse lokala aktiviteter. Det är ett led i att upprätthålla stabila institutioner i bostadsområdet och på så sätt se till att Hyresbostäder inte överger Ringdansen till förmån för andra bostadsområden i andra delar av staden. Både hyresgästerna och Hyresbostäder bekräftar således Putnams teori om att ett starkt ideellt samarbete i bostadsområdet är av största vikt för bibehållandet av en god trivsel och trygghet.

Ett annat intressant resultat är det faktum att Ringdansen idag har ett så högt symboliskt kapital att de som bor där idag sällan vill flytta därifrån, mycket tack vare den goda kontakt med grannarna och bostadsbolaget de har där, men också av mer ekonomiska orsaker. Flera som bosatt sig i Ringdansen på senare tid ägde tidigare en villa eller bostadsrätt någonstans i Norrköping men ansåg att Ringdansen är ett allmänt bättre

boende, bland annat för att det blev lika billigt att bo där som i villa eller bostadsrätt.

Avslutningsvis vill jag ge läsaren några tänkvärda funderingar som dykt upp under arbetets gång men som av olika anledningar inte tagits med i övriga delar av uppsatsen. Hur kommer det att se ut om 10-15 år? Kommer det att vara lika attraktivt bostadsområde då som det är idag, eller kommer farhågorna om ett återfall i gamla hjulspår att införlivas? Kommer bostadsformen (hyres-, bostads- eller äganderätt) att förändras i Sverige i stort inom de närmaste åren, och om så sker, hur kommer det att påverka Ringdansen? Hur kan Ringdansens utveckling jämföras med andra bostadsområden i Norrköping eller i andra delar av Sverige? Dessa frågor skulle vara intressanta att ha som utgångspunkt i en uppföljande studie av Ringdansen.

Referenser

Avhandlingar:

Ketola, Katja, 2000: *I mötet mellan projekt och process – Om samverkan och tillit i förnyelse av ett bostadsområde*. Göteborg: Chalmers Repro

Böcker:

Hjerm, Mikael & Peterson, Abby (red.) (2007). *Etnicitet: perspektiv på samhället*. Malmö: Gleerups utbildning

Arnstberg, Karl-Olov, 2000: *Miljonprogrammet*. 1 uppl. Bjärnum: Carlssons bokförlag

Bengtsson, Bo; Berger, Tommy; Lind, Jan-Erik, 2007: *Hysesboendets roller – lokal organisering och boinflytande i förändring*. 1 uppl. Gävle. Institutet för bostads- och urbanforskning. Uppsala universitet.

Bourdieu, Pierre, 1999: *Praktiskt förnuft – Bidrag till en handlingsteori*. 1 uppl. Daidalos AB: Uddevalla

Bryman, Alan, 2007: *Samhällsvetenskapliga metoder*. 1:4 uppl. Liber AB: Malmö

Giddens, Anthony, 2007: *Sociologi*. 4:2 uppl. Lund: Studentlitteratur

Larsson, Bo & Laurell, My (red.) (2006). *Tankar om förstadens framtid*. Stockholm: Formas

Kvale, Steinar; Brinkmann, Svens, 2011: *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur

Lilja, Elisabeth, 1999: *Den ifrågasatta förorten – Identitet och tillhörighet i moderna förorter*. 1 uppl. Bygghälsöförbundet: Stockholm

Olsson, Sören; Törnquist, 2009: *Förorten – insatser och utveckling under 40 år*. 1 uppl. Stockholm: Nytorgstryckeriet

Putnam, Robert, 2006: *Den ensamme bowlaren*. 2 uppl. SNS Förlag: Stockholm

Sandberg, Bo; Faugert, Sven, 2011: *Perspektiv på utvärdering*. 1:7 uppl. Lund: Studentlitteratur

Elektroniska källor:

Hysesbostäder i Norrköping AB, 2002: *Historik och fakta om Ringdansen* (2012-02-01).

http://www.ringdansen.se/introduktion/filer/Fakta_om_Navestad.pdf

Hyresgästföreningen, 2012: Om oss. (01.02.2012)

http://www.hyresgastforeningen.se/Om_Oss/vad_gor_vi/Sidor/vi-forhandlar-din-hyra.aspx

Hyresgästföreningen, 2012: Om oss. (01.02.2012)

http://www.hyresgastforeningen.se/Om_Oss/vad_gor_vi/Sidor/paverka-lagstiftare-och-andra-beslutsfattare.aspx

Hyresgästföreningen, 2012: Om oss. (01.02.2012)

http://www.hyresgastforeningen.se/Om_Oss/Vilka_ar_vi/Sidor/default.aspx

Hyresbostäder i Norrköping AB, 2002: Historik och fakta om Ringdansen. (12.03.2012)

http://www.ringdansen.se/introduktion/filer/Fakta_om_Navestad.pdf

Lindencrona, Tomas, 2002: *Levande stadsdelar – Lokalt utvecklingsarbete i Ringdansen, Norrköping 2001-2002* (01.02.2012).

<http://www.ringdansen.se/boende/filer/saborapport.pdf>

Nationalencyklopedin (01.02.2012)

<http://www.ne.se/segregation>

E-postmreferens:

E-post från områdesansvarig i Ringdansen, Peder Svedsten, Hyresbostäder i Norrköping AB, 2012-01-13

Muntliga källor:

Intervju hyresgäst 1, 2011: (2011-11-23)

Intervju hyresgäst 2, 2011: (2011-11-23)

Intervju hyresgäst 3, 2011: (2011-11-24)

Intervju hyresgäst 4, 2011: (2011-11-28)

Telefonintervju Peder Svedsten, områdesansvarig Ringdansen hos Hyresbostäder i Norrköping AB, 2011 (2011-12-02)

Intervju Åse Zimmergren, verksamhetsutvecklare Hyresgästföreningen Norrköping, 2011: (2011-11-29)

Glad, Wiktorina, 2011: muntl. telefonsamtal. (20.10.2011)

Rapporter:

Andersson, Anna; Karlsson, Åsa; Rydqvist, Anette; Björn Olsson, 2006: *Var finns rum för våra barn – en rapport om trångboddhet i Sverige*. Boverket. Karlskrona

Ericsson, Urban; Molina, Irene; Ristilampi, Per-Markku, 2000: *Miljonprogram och media – Föreställningar om människor och förorter*

Karlsson, Anna, 2003: *Boenderåden i Södertälje kommun – idag och i framtiden*. Södertörns högskola. Lund: KFS

Lahti Edmark, Helene, 2002: *Förort i fokus – interventioner för miljoner*. Berlings Skogs AB. Trelleborg.

Bilagor

Bilaga 1

Peder Svedstens förklaring av namnen Ringdansen och Navestad

Det studerade bostadsområdet har under tiden som gått, från att det byggdes och fram till idag (2012) haft två olika namn. Detta har orsakat en viss förvirring hos mig som författare. Därför skickade jag ett mail till områdesansvarig Peder Svedsten, Hyresbostäder i Norrköping AB för att reda ut vilket namn som faktiskt gäller. Han gav följande svar:

”Vad gäller namnen så är det lite förvirrade. Navestad är en stadsdel där ringdansen, atrium, kvarnberget, ensjön ingår. När ringdansen byggdes var dock inte de andra områdena bebodda. Alltså kallade man ringdansen kort och gott för Navestad. Ringdansen är namnet på fastigheten (som dock ingen vet om)2002 antog ’ringarna’ Ringdansen som officiellt namn.”¹⁴⁴

¹⁴⁴ E-postmeddelande Peder Svedsten, 2012-01-13

Bilaga 2

Intervjuguide hyresgäster

INTERVJUGUIDE Hyresgäster

FORSKNINGSFRÅGOR:

- Har målet med boendemedverkan uppnåtts?
- Upplever de boende förändring i boendekvalitén och vad beror i så fall denna förändring på?

Fråga 1 är bakgrundsfråga

- 1) Hur länge har du bott i Ringdansen? __ år?
- 2) Vad tycker du är viktigt för att ett bostadsområde skall vara trivsamt?
 - 2a) Vilken roll spelar god kontakt med grannar för att bostadsområdet skall vara trivsamt?
 - 2b) Vilken betydelse har den estetiska utformningen av husen för att bostadsområdet skall vara trivsamt?
- 3) Vad innebär boendemedverkan för dig?
 - 3a) Vilken är den bästa arbetsmetoden för att skapa en god boendemedverkan?
 - 3b) Vilka aktörer bör vara med i arbetet?
- 4) Upplever du att du fått vara med att påverka Ringdansens upprustning i den utsträckning som det var sagt från början? Ja Nej
- 4a) Om ja, på vilket sätt? (Ex viktiga inflytandekanaler LÄS EJ UPP om det går).
Om nej, vad tror du det beror på?
- 5) Vad är anledningen till att du bosatt dig i Ringdansen?
 - 5a) Har du haft tankar på att flytta?

Ja Nej
 - 5b) Om ja, varför? Om nej, varför inte?
- 6) Är Ringdansen ett trivsammare område idag än innan omdaningens påbörjades?
Ja Varför? Nej Varför inte?
 - 6a) Har kontakten mellan grannar ökat?
 - 6b) Är det fler aktiva föreningar och andra sammanslutningar i dagens Ringdansen?
 - 6c) Har den fysiska/estetiska upprustningen av området påverkat den allmänna trivseln i Ringdansen?

Bilaga 3

Intervjuguide Hyresbostäder AB Norrköping samt Hyresgästföreningen Norrköping

INTERVJUGUIDE Hyresbostäder AB Norrköping samt
Hyresgästföreningen Norrköping

FORSKNINGSFRÅGOR:

- Upplever de boende förändring i boendekvalitén och vad beror i så fall denna förändring på?
- Har målet med boendemedverkan uppnåtts?

INTERVJUFRÅGOR:

Vad anser du vara viktigt för att ett bostadsområde ska vara trivsamt?

- 1a) Vilken roll spelar kontakten mellan grannar i ett bostadsområde för att det ska vara trivsamt?
- 1b) Vilken betydelse har den estetiska utformningen för ett bostadsområdes allmänna trivsel?
- 2) Vad är enligt dig den främsta anledningen till att boendemedverkan i Ringdansen varit central?
- 3) Hur anser du att hyresgästerna fått stort inflytande över de insatser som gjorts i Ringdansen?
 - 3a) Vilka har varit de främsta arbetsmetoderna?
 - 3b) Vilka aktörer bör vara med i arbetet nästa resultat?
- 4) Är Ringdansen ett allmänt bättre område idag än innan omdaning startades?
Om inte, vad anser du att man har kvar att göra och när kommer man nå målet?
 - 4a) Har kontakten mellan grannar ökat?
 - 4b) Är det fler aktiva föreningar och andra sammanslutningar idagens Ringdansen?
 - 4c) Har den fysiska/estetiska upprustningen av området påverkat den allmänna trivseln i Ringdansen?